

Oppimisen ja koulunkäynnin
tukipalvelut 2011–2015

Sivistyslautakunta	15.12.2010
Kunnanhallitus	24.1.2011
Kunnanvaltuusto	25.1.2012

Sisältö

Sisältö.....	5
Esipuhe.....	3
1. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki perusopetuksessa.....	4
1.1. Taustaselvitykset.....	4
1.2. Laatuksiteerit osana toiminnan kehittämistä ja koulutuspoliittisen ohjelman toteuttamista.....	5
2. Koulujärjestelmä.....	6
2.1. Aluemalli ja lähikouluperiaate.....	8
2.2. Tukipalvelujen aluemalli.....	11
2.3. Varhainen puuttuminen.....	13
2.4. Joustavat opetusjärjestelyt.....	14
3. Tuen tarpeen arviointi.....	15
3.1. Oppilashuoltotyö ja oppimisympäristön turvallisuus.....	15
3.2. Toiminnan yhtenäiset periaatteet.....	17
3.3. Tuen tarpeen kartoitukset.....	19
3.4. Koulupsykologin toiminta.....	20
3.5. Koulukuraattorin toiminta.....	20
3.6. Kouluterveydenhuolto.....	21
3.7. Perheneuvolayhteistyö ja muut yhteistyötahot.....	21
3.8. Avustajapalvelut.....	22
4. Yleiset tukitoimet.....	25
4.1. Opettajien pedagoginen asiantuntijuus.....	26
4.2. Eriyttäminen.....	26
4.3. Tukiopetus.....	27
4.4. Oppilaan ohjaaminen.....	27
4.5. Palkkitunnit.....	28
4.6. Samanaikaisopetus.....	28
4.7. Osa-aikainen erityisopetus.....	29
5. Tehostettu tuki.....	30
5.1. Pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma.....	30
5.2. Osa-aikainen erityisopetus ja parkkiloukkatoiminta.....	31
5.3. Tukijaksot.....	32
5.4. Konsultointi ja kuntouttava työ.....	33
6. Erityinen tuki.....	34
6.1 Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös.....	35

6.2. HOJKS, henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	35
6.3. Pienluokka- ja parkkiluokkatoiminnan periaatteet	36
6.4. Inklusiivinen opetus ja integraation järjestäminen	37
6.5. Pidennetty oppivelvollisuus	37
6.6. 11-vuotinen laaja-alaista tukea tarvitsevien oppilaiden opetus (entinen eha)	38
7. Ohjauksellinen ja muu tuki	40
7.1. Nivelvaiheet	40
7.2. Yhteistyö kotien kanssa	41
7.3. Kerhotoiminta	42
7.4. Ohjauksen järjestäminen	42
8. Jatkotoimenpiteet ja hanketyö	43

Esipuhe

Lempäälän kunnassa on laadittu erityisopetuksen kehittämissuunnitelma vuosille 2002–2005 sekä erityisopetuksen ja oppilashuollon kehittämissuunnitelma vuosille 2006–2010. Näiden suunnitelmien, pitkäjänteisen kehittämistyön sekä Opetushallituksen koordinoiman Kelpo-hankkeen avulla on kunnan resurssit ja toimintamallit saatu vastaamaan jo nykyisellään uuden perusopetuslain muutoksen linjauksia. Erityisopetuksen suunnitteluryhmä (perustettu 2001) ja erilaiset alatyöryhmät valmistelevat asioita päätöksentekoa ja käytännön työtä varten.

Lakimuutoksen myötä esi- ja perusopetuksessa vahvistetaan oppilaan oikeutta tukeen ja lisätään varhaista ja ennaltaehkäisevää oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Tavoitteena on, että jokainen oppilas saa riittävän ja oikea-aikaisen tuen oppimiselleen ja koulukäynnilleen. Tuen suunnitelmallisuus yhdenmukaistaa Lempäälän koulujen käytänteitä. Uusien, joustavien ja monipuolisten pedagogisten ratkaisujen käyttö korostuu oppilaan tukea järjestettäessä. Uusi laki velvoittaa eri hallintokunnat yhteistyöhön ja rakenteiden ja toimintamallien kehittämiseen sekä moniammatillisen yhteistyön vakiinnuttamiseen.

Tämä uusi suunnitelma laaditaan vuosille 2011–2015. Sivistyslautakunnan nimeämän työryhmän jäseninä tämän suunnitelman laatimiseen ovat osallistuneet:

Sivistyslautakunnan puheenjohtaja Jaakko Hautamäki (pj.)

Sivistysjohtaja Nina Lehtinen

Sivistyslautakunnan jäsen Marja Sundström-Pullinen

Päivähoidon johtaja Marja-Leena Laine

Vanhempien edustaja Eija Kilpiäinen

Koulupsykologi Tiina Väkiparta

Koulukuraattori Laura Vilenius

Luokanopettaja Irene Lehikoinen

Aineenopettaja Katri Alho

Päivähoidon yhdysopettaja Marja-Terttu Holopainen

Kouluterveydenhoitaja Nina Sappinen

Erityisopetuksen aluekoordinaattori Sirpa Ritoniemi

Erityisopetuksen aluekoordinaattori Mari Luosa

Tekninen sihteeri Inkeri Laakso

Tämän Oppimisen ja koulukäynnin tukipalvelut Lempäälän kunnassa vuosille 2011–2015 -suunnitelman kirjoitustyöstä ovat vastanneet Sirpa Ritoniemi ja Mari Luosa. Suunnitelman visuaalisesta ulkoasusta on vastannut Inkeri Laakso.

Sivistyslautakunta ja kunnanhallitus hyväksyvät uuden kehittämissuunnitelman vuosille 2011–2015. Sivistyslautakunta vastaa suunnitelman toteutumisesta.

1. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki perusopetuksessa

Esi- ja perusopetuksen lähtökohtana on taata opetukselliset ja sivistykselliset perusoikeudet kaikille lapsille ja nuorille. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2007–2012 tavoitteeksi on asetettu perusopetuksen laadun kehittäminen ja siihen liittyen ryhmäkokojen pienentäminen, oppimisen tuen vahvistaminen sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen. Näihin tavoitteisiin pyritään vahvistamalla oppilaan oikeutta saada yksilöllistä varhaista ennaltaehkäisevää oppimisen ja kasvun tukea sekä erityistä tukea oikea-aikaisesti, joustavasti ja riittävästi. Lisäksi tavoitteisiin pyritään parantamalla suunnitelmallisuutta, vakiinnuttamalla moniammatillista työtä sekä laajentamalla olemassa olevien hyvien toimintatapojen käyttöä.

Suomi on sitoutunut kansainvälisten sopimusten perusteella kehittämään suomalaista koulujärjestelmää ja opetusta niin, että kaikkien lasten ja nuorten oppiminen voidaan turvata mahdollisimman hyvin. Sopimusten lähtökohtana on oppilaan oikeus opiskella omassa lähikoulussaan aina, kun se on mahdollista. Perustuslain (731/1999) 6 § edellyttää kaikkien yksilöiden yhdenvertaista kohtelua ja kieltää syrjinnän. Uuden perusopetuslain 17 § mukaan erityinen tuki oppilaalle järjestettäisiin pääsääntöisesti muun opetuksen yhteydessä. Mikäli se ei ole mahdollista, oppilaan opetus voidaan järjestää erityisryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa.

1.1. Taustaselvitykset

Tämän Oppimisen ja koulunkäynnin tukipalvelut -suunnitelman taustaksi tehtiin keväällä 2009 kysely aikaisemman suunnitelman (vuosille 2006–2010) toimivuudesta kunnan luokan- ja aineenopettajille sekä erityisopettajille oma kyselynsä. Lisäksi uusilta kuntaan muuttaneilta erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden huoltajilta kysyttiin siirtymävaiheen ja opetusjärjestelyjen toimivuudesta. Taustatietoa on myös saatu koulujen toiminnan arviointikyselystä, joka tehtiin oppilaiden huoltajille keväällä 2010. Saatu palaute on huomioitu tässä uudessa suunnitelmassa vuosille 2011–2015.

Opettajille suunnatuissa kyselyissä toimiviksi ja työtä helpottaviksi tekijöiksi koettiin suunnitelmallisuus, selkeät toimintamallit ja yhtenäiset lomakkeet. Aluemallin mukainen tuen järjestäminen on tiivistänyt verkostotyötä ja selkiinnyttänyt oppilaiden tukipolkuja. Luokan- ja aineenopettajat kokevat, että heidän ei tarvitse pärjätä yksin vaan tukea ja jaettava asiantuntijuutta on saatavilla. Yhteistyö päivähoidon kanssa on tiivistynyt päivähoidon yhdysopettajien toiminnan kautta ja varhainen puuttuminen tukitoimien muodossa on mahdollistanut hyvän koulunalun. Jo pienen huolen puheeksi ottamisessa ongelma on korjaantunut kevyillä tukitoimilla ja yhteistyötä kodin kanssa tiivistämällä. Erityisesti pienillä kouluilla on kuraattoriresurssin lisäys koettu tarpeellisenä.

Sivistystoimen johdon ja esimiesten sitoutumista ja tukea työlle pidettiin tärkeänä. Opetushallituksen hankkeisiin osallistuminen ja valtion avustusten mahdollistama kehittämistyö koettiin tulokselliseksi. Niissä kouluissa, joissa tiimit toimivat tehokkaasti, opettajat arvostivat yhdessä tehtyä tuloksellista työtä.

Huoltajille tehdyn kyselyn vastauksissa kerrottiin, että lapsen koulunkäyntiin liittyvät järjestelyt muuttovaiheessa olivat sujuneet perheen näkökulmasta joustavasti ja erittäin hyvin. Lapsen tilanteeseen ja tarvittavien tukitoimien suunnitteluun paneuduttiin perusteellisesti ja asiantuntevasti ja palvelu oli ystävällistä ja ymmärtävää. Koordinaattorit järjestivät tutustumiskäyntejä kouluille myös kesän aikana. Opetusjärjestelyjen suunnittelussa huomioitiin myös vanhempien mielipiteitä. Erityisopettajat ovat toimineet ammattitaitoisesti, paneutuneet työhönsä ja järjestäneet mahdollisuuksia integraatioon erilaisissa opetustilanteissa oppilaslähtöisesti. Erityistä tukea tarvitsevien

oppilaiden avustajapalvelut on hoidettu pääasiassa hyvin, kuten myös koulukuljetukset. Kerhotoimintaa on ollut tarjolla osana koulupäivää.

1.2. Laatuksiteerit osana toiminnan kehittämistä ja koulutuspoliittisen ohjelman toteuttamista
Opetusministeriö julkaisi vuonna 2009 (2009:19) Perusopetuksen laatuksiteerit. Laatuksiteereiden tavoitteena on opetuksen laadun ja monipuolisen tarjonnan turvaaminen sekä opetuksellisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien takaaminen kaikille lapsille ja nuorille. Vuonna 2010 tehtävä sivistystoimen palveluverkkoselvitys on osa koulutuspoliittisen ohjelman uudistamista ja laatuksiteereiden käyttöönottoa.

Opetuksen laadun jatkuva kehittämien on suunnitelmallinen ja vaiheittainen prosessi. Opetuksen kehittäminen perustuu strategiaan, yhteisiin arvoihin, visioon ja toiminta-ajatuksiin. Näihin perustuen toteutetaan opetuksen järjestäjän ja koulun laadun kehittämistä koskevia toimenpiteitä, joiden toimivuutta arvioidaan systemaattisesti laaditun suunnitelman mukaan. Laatuksiteerit tarjoavat kunnallisille päätöksentekijöille käytännöllisen työkalun arvioida koulutoimea koskevien päätösten lyhyen ja pidemmän aikavälin vaikutuksia koulujen toimintaan. Arviointitiedon avulla kyetään tunnistamaan havaittuja koulutuksen epäkohtia ja korjaamaan niitä vuosittaisessa kuntien toiminnan ja talouden suunnittelun kokonaisuudessa.

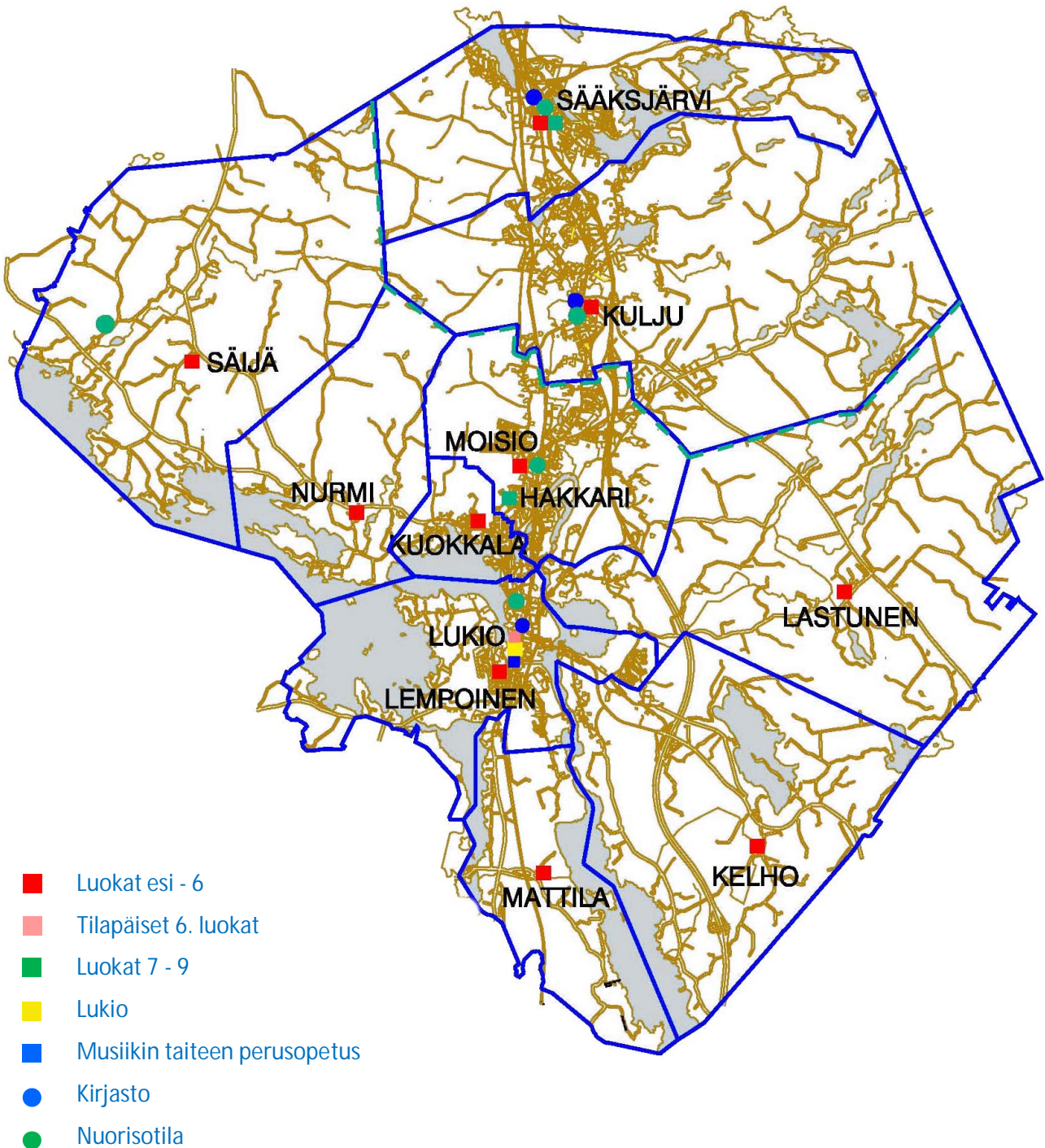
Alueellinen toimintamalli antaa laajemman mahdollisuuden yhteistyöhön laatuksiteereitä työvälineenä käyttäen. Rakenteiden laatua arvioidaan neljällä laatukskortilla; johtaminen, henkilöstö, taloudelliset resurssit ja arviointi. Oppilaan kohtaaman toiminnan laatua arvioidaan seuraavien kriteereiden kautta; opetussuunnitelman toteuttaminen, opetus ja opetusjärjestelyt, oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki, osallisuus ja vaikuttaminen, kodin ja koulun yhteistyö sekä oppimisympäristön turvallisuus.

Lempäälän kunta on mukana Opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoimassa Perusopetuksen laatuksiteereiden käyttöönotto -hankkeessa. Opetushallituksen ja Opetus- ja kulttuuriministeriön perusopetuksen laadun parantamiseen suunnattujen valtionavustusten avulla Lempäälän kunta on mukana myös muissa perusopetuksen laatua kehittämissä hankkeissa. Näitä ovat Oppilashuollon kehittäminen perusopetuksessa ja toisella asteella, Tehostetun ja erityisen tuen kehittäminen esi-, perus- ja lisäopetuksessa (Kelpo), Oppilaanohjauksen kehittäminen, Vieraiden kielten opetuksen kehittäminen, Kerhotoiminnan kehittäminen ja Virtuaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen. Saadut valtionavustukset ja niihin liittyvä Opetushallituksen järjestämä koulutus ovat mahdollistaneet toiminnan myönteisen kehittämisen talouden taantumasta huolimatta.

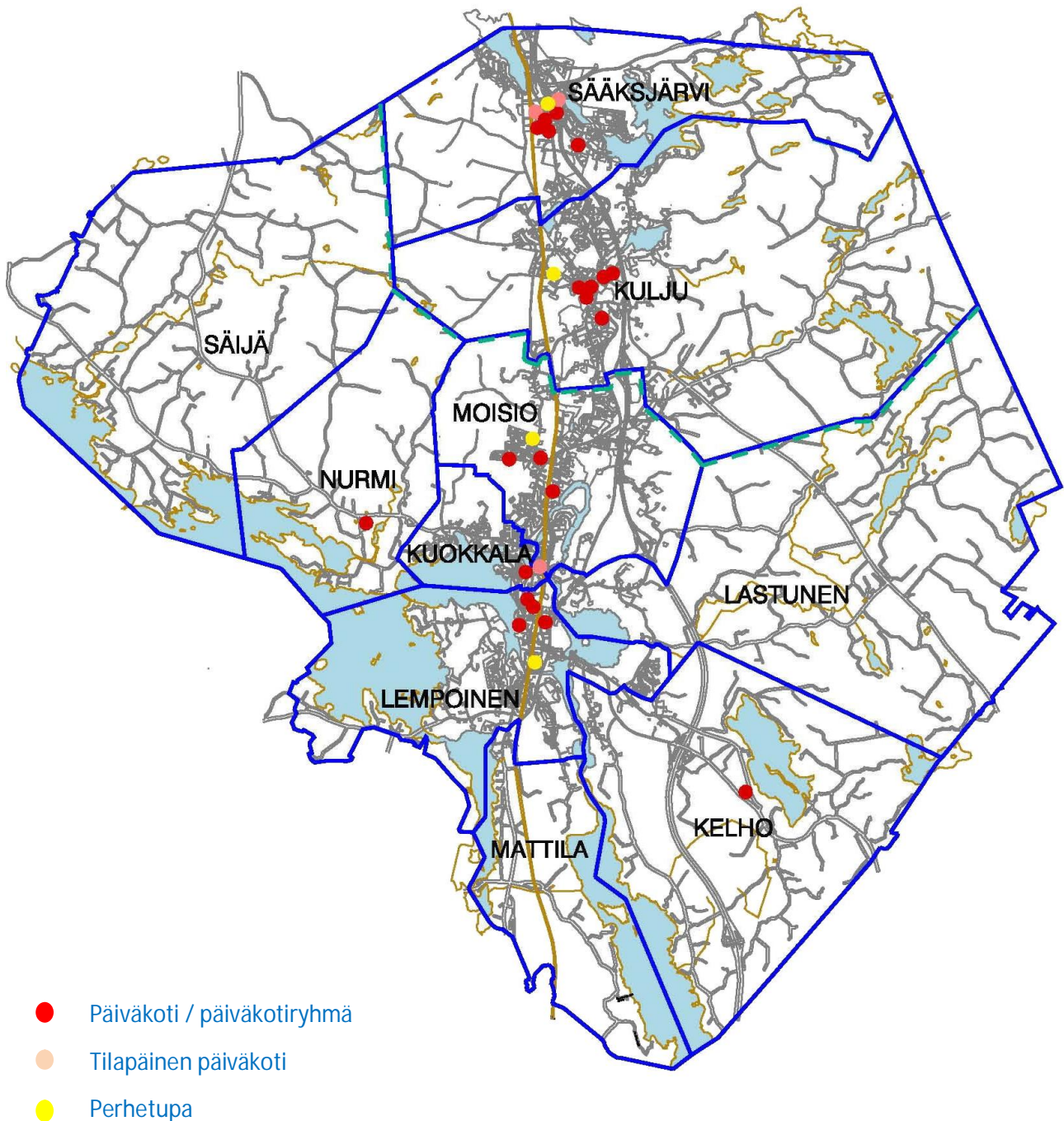
2. Koulujärjestelmä

LEMPÄÄLÄN KUNNAN SIVISTYSTOIMEN PALVELUVERKKO 1.8.2010

- Luokat esi - 6
- Luokat 7 - 9

LEMPÄÄLÄN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN PALVELUVERKKKO

2.1. Aluemalli ja lähikouluperiaate

Kunta on jaettu pohjoiseen ja eteläiseen alueeseen, joilla molemmilla toimivat erityisen tuen palvelukeskukset sekä ala- että yläkoulujen osalta. Oppilashuollon ja erityisopetuksen aluemallin kautta on pystytty parantamaan suunnitelmallisuutta ja resurssien joustavaa käyttöä sekä yhteistyötä koulujen välillä.

Oppilaan opetus ja tarvittava tuki järjestetään lähikoulussa aina, kun se on mahdollista. Mikäli oman koulun tarjoama yleinen tuki ei riitä, oppilas siirtyy saamaan tehostettua tukea kouluun, jossa on laaja-alaisen erityisopettajan tukea saatavilla osa-aikaisen erityisopetuksen pienryhmässä. Aluksi oppilas voi olla erikseen määritellyllä tukijaksolla. Tavallisesti tukijakso kestää 4-6 viikkoa. Jakson aikana selvitetään oppilaan tarvitsemat tukitoimet ja opetusmuoto. Vaihtoehtoja ovat paluu omaan kouluun tukijaksolta saatua tietoa hyödyntäen, koulunkäynnin jatkaminen osa-aikaisen erityisopetuksen pienryhmän tuella tai erityisen tuen päätöksellä pienluokassa. Erityisen tuen keskuksina toimivat Lempoisten ja Hakkarin koulut eteläisellä alueella ja Sääksjärven koulu pohjoisella alueella.

Erityisopetuksen aluemalli pitää jatkossa sisällään myös aluerehtorimallin. Pohjoisen alueen erityisopettajat kuuluvat hallinnollisesti Sääksjärven rehtorin alaisuuteen ja eteläisen alueen erityisopettajat Lempoisten koulun rehtorin alaisuuteen. Säännöllisten alueteimikokoontumisten avulla yhtenäistetään koulujen toimintamalleja ja mietitään resurssin joustavaa käyttöä. Aluerehtorin tehtäviin kuuluvat erityisopettajien ohjaaminen sekä tukipalvelujen mahdollisimman hyvä suunnittelu ja järjestäminen yhdessä aluekoordinaattoreiden kanssa. Myös oman alueen psykologi ja kuraattorit osallistuvat tarvittaessa tapaamisiin. Erityisopettajien lähiesimiehenä säilyy kuitenkin oman koulun rehtori.

SÄÄKSJÄRVEN YHTENÄISKOULU

Yleisopetus vuosiluokat esi–9, erityisopetus vuosiluokat esi–9

Yleisopetus

Erityisopetus

esiopetuksen pienluokka

pienryhmä esi–3

pienryhmä 4–6

pienryhmä 7–9

pienluokka 1–2

pienluokka 3–4

pienluokka 5–6

pienluokka 7–9

pienluokka 7–9

Koulupsykologi
Koulukuraattori
2 kouluterveydenhoitajaa
Päivähoidon yhdysopettaja-
työpari
Aluekoordinaattori-työpari

KULJUN KOULU
vuosiluokat esi–6

pienryhmä 1–3

pienryhmä 4–6

LEMPOISTEN KOULU

Yleisopetus vuosiluokat esi–6, erityisopetus vuosiluokat esi–9

Yleisopetus

Erityisopetus

pienryhmä esi–2
pienryhmä 3–4

esiopetuksen pienluokka
esiopetuksen pienluokka
pienluokka 1–2
pienluokka 1–2
pienluokka 3–4

parkkiluokka 5
parkkiluokka 6

11-vuotisen opetuksen pienluokat
A
B
C

MOISION KOULU
vuosiluokat esi–6

pienryhmä 1–3
pienryhmä 4–6

11-vuotinen opetus,
vaikeimmin kehitys-
vammaiset

Koulupsykologi
2 koulukuraattoria
4 kouluterveydenhoitajaa
Päivähoidon yhdysopettaja-
työpari
Aluekoordinaattori-työpari

KUOKKALAN KOULU
vuosiluokat esi–6
laaja-alainen erityis-
opettaja (½)

KYLÄKOULUT
Kelho, Lastunen, Mattila,
Nurmi, Säijä
kiertävä erityisopettaja

HAKKARIN KOULU
vuosiluokat 7–10

Yleisopetus

Erityisopetus

pienryhmä 7–9
½ pienryhmä 7–9
lisäopetus

pienluokka 7–9
pienluokka 7–9

2.2. Tukipalvelujen aluemalli

Oppilaan tukitoimien suunnittelussa lähdetään aina oman koulun tarjoamista tukitoimista.

Näitä ovat yleisen tuen käytössä olevat keinot;

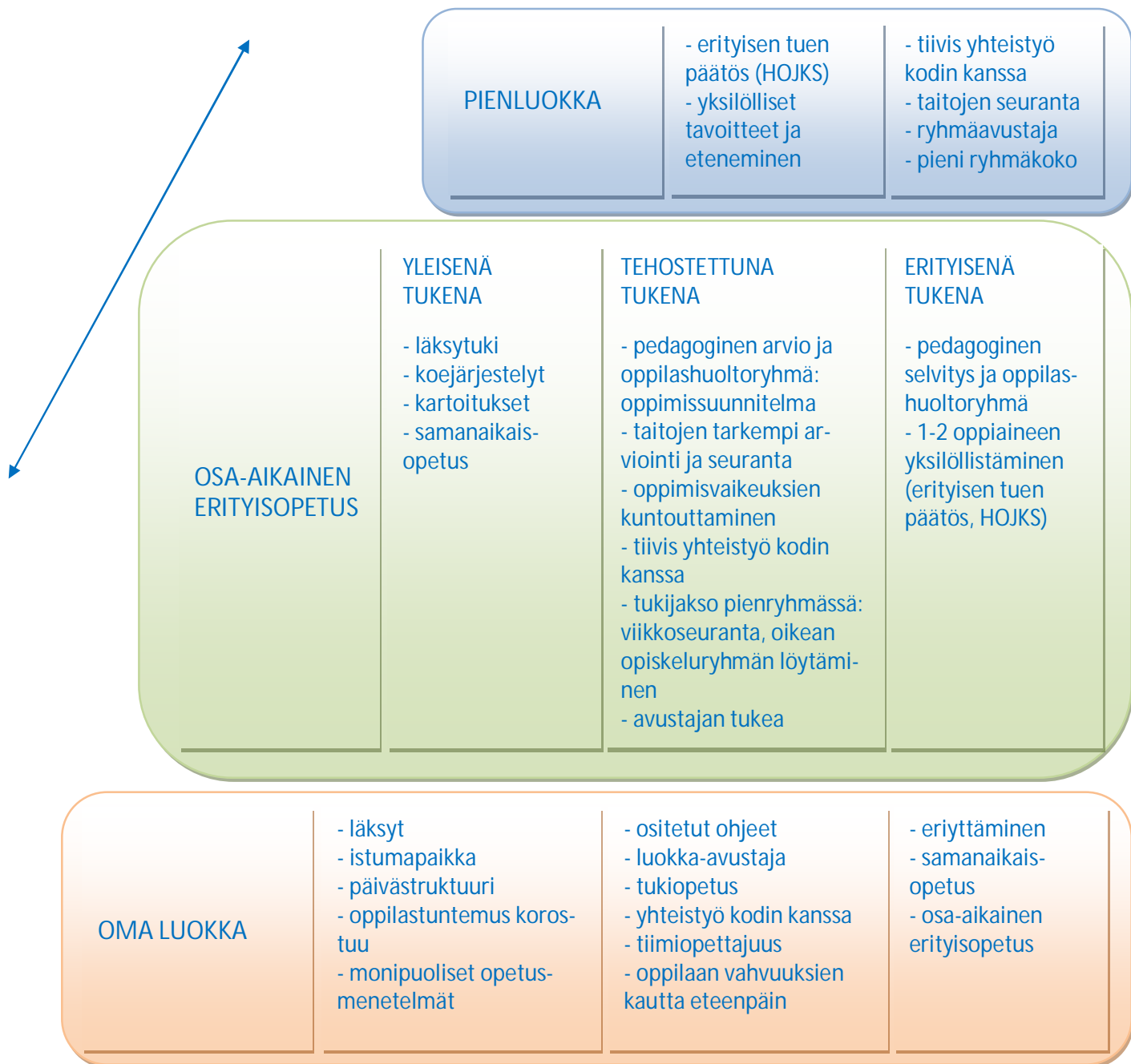
- tukiopetus
- eriyttäminen omassa luokassa
- avustajan tuki
- erilaiset ryhmittelyt
- läksytuki
- ohjauspalvelut esimerkiksi tarkkaavuuden ja oman toiminnan ohjauksen ongelmassa
- osa-aikainen erityisopetus
- tiivistetään yhteistyötä kodin kanssa, mikä mahdollistaa oppilaan kokonaistilanteen tarkastelun koulupäivän aikana

Mikäli omassa opetusryhmässä annettu yleinen tuki ei riittävästi auta oppilasta, niin tehostetaan tukea tukijakson muodossa osa-aikaisen erityisopetuksen pienryhmässä. Pienryhmämuotoista opetusta on tarjolla Lempoisten, Moision, Kuljun ja Sääksjärven kouluilla. Kyläkoulujen osalta tukijaksoja järjestetään joustavasti joko Moision tai Lempoisten koulussa.

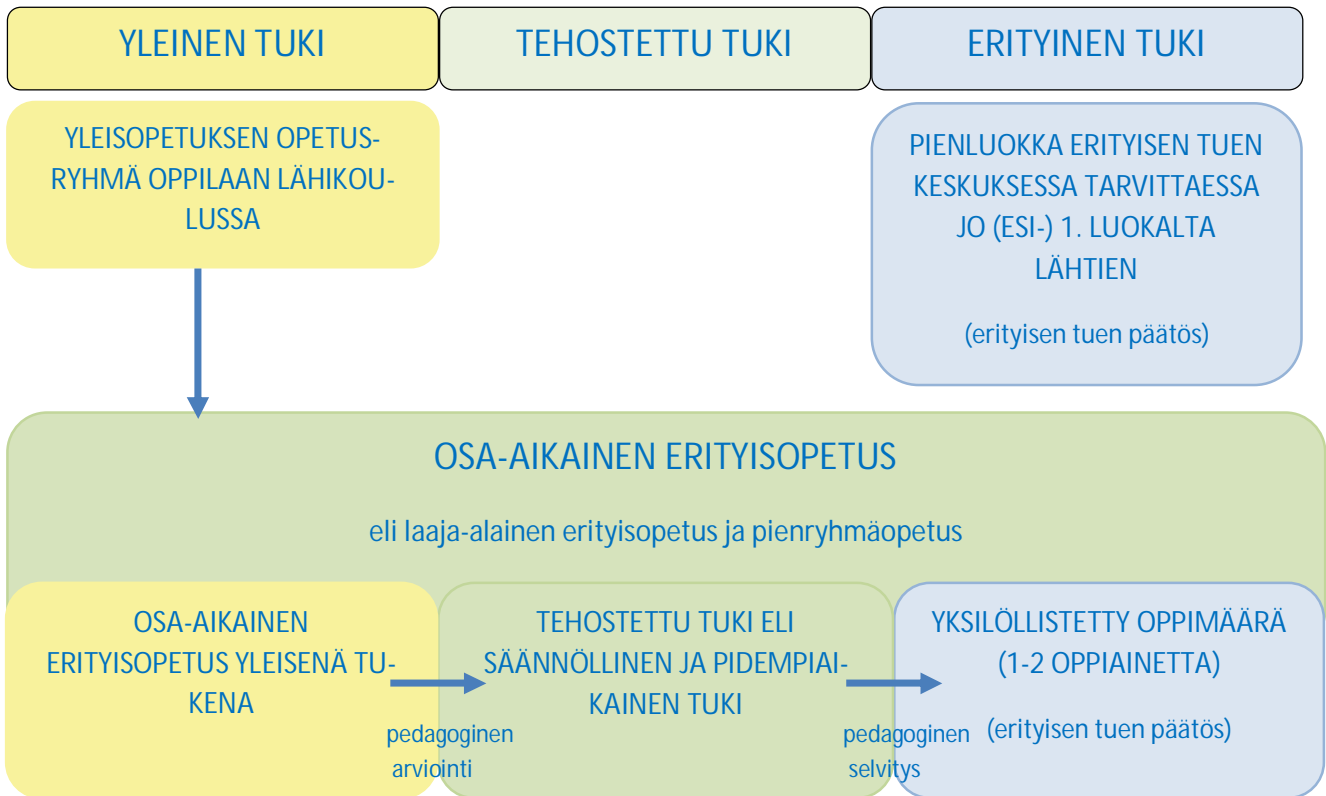
Oppilashuollossa toimii myös aluemallin mukaisesti kolme koulukuraattoria ja kaksi koulupsykologia, jotka työskentelevät työpäivittäin. Kouluterveydenhoitajia on yhteensä seitsemän. Isoilla kouluilla toimivat omat kouluterveydenhoitajat. Joidenkin isojen koulujen terveydenhoitajat työskentelevät myös kyläkouluilla.

Erityisopetuksen aluekoordinaattorit ovat toimineet tehtävissään kevästä 2007 lähtien. Erityisopetuksen alueellinen kehittämistyö, sen koordinointi, yhteistyö hallinnon kanssa sekä valtion avustukset ja hanketyö kuuluvat heidän toimenkuvaansa. Alueellista yhteistyötä ja erityisopetuksen tilannetta tarkastellaan aluetiimissä vuosittain. Aluetiimiin kuuluvat alueen rehtorit, aluekoordinaattorit, erityisopettajat, koulukuraattorit ja koulupsykologit.

TUEN PORTAAT

TUKIPOLKU LEMPÄÄLÄSSÄ

2.3. Varhainen puuttuminen

Varhaisesta puuttumisesta puhutaan lasten erityisen tuen tarpeen yhteydessä. Sillä ymmärretään asioihin tarttumista silloin, kun aikuisen huoli lapsesta herää. Huolen aiheet voivat liittyä lapsen hyvinvointiin, kehitykseen, elämäntilanteeseen ja olosuhteisiin. Varhaisen puuttumisen käsite muodostuu kahdesta toisiinsa läheisesti liittyvästä tekijästä: lapsen iästä ja itse toiminnasta. Varhaisen puuttumisen voidaan katsoa kattavan kaikki lapselle ja hänen perheelleen suunnatut sosiaaliset, lääketieteelliset, psykologiset, opetukselliset ja kasvatukselliset toimenpiteet, joilla pyritään vastaamaan lapsen kehitysviivästymään tai sen riskiin liittyviin erityistarpeisiin. Varhainen puuttuminen on itsessään ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa toimintaa. Varhainen puuttuminen tarkoittaa myös tukitoimien tarjoamista välittömästi, kun tuen tarve havaitaan.

Onnistuneen koulun alun turvaamiseksi tehdään tiivistä yhteistyötä päivähoiton erityisopettajien ja muun henkilöstön sekä vanhempien kanssa. Päivähoidossa erityistä tukea tarvitseville lapsille laaditaan erityisen tuen suunnitelma (ETS), johon kirjataan tukitoimet ja kuntoutus. Tässä vaiheessa neuvolapsykologi voi tehdä tarvittavia tutkimuksia ennen koulun alkua. Esiopetuksessa tuki jatkuu kunnan molemmilla alueilla esiopetuksen pienluokissa, jotka toimivat Lempoisten ja Sääksjärven koulujen yhteydessä. Pienluokkien ryhmäkoko on 10 oppilasta, ja ryhmää opettaa erityislastentarhanopettaja, jolla on apunaan avustaja. Lisäksi kaikille esioppilaille suunnattua tukitoimintaa ovat kielellisiä valmiuksia harjoittavat Kieppi-ryhmät ja motorisia taitoja kehittävät Moto-ryhmät.

Kunnan molemmilla alueilla koulupolun alkuvaiheita ja nivelvaihetta päivähoidosta esiopetukseen valmistelee päivähoidon yhdysopettaja, jolla on erityisopettajan koulutus ja joka työskentelee erityisopettajan tehtävissä erityisen tuen keskuksessa. Nämä opettajat järjestävät vanhemmille vuosittain koulupolkuillan, jossa esitellään oppimisen tukipalvelujen järjestämistä. Lisäksi vanhemmille järjestetään päivähoidon, sosiaalitoimen, sivistystoimen ja Lempäälä-opiston yhteistyössä Vaunut ja veturit -toimintaa, johon kuuluu luentoja ja nettipalsta lapsen kehitykseen ja kasvuun liittyvistä aiheista.

2.4. Joustavat opetusjärjestelyt

Joustavilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan oppilaille suunnattujen tukitoimien järjestämistä oppilaan tarpeista lähtien yksilöllisesti räätälöiden. Kotiluokkansa lisäksi oppilas voi taitojensa mukaisesti opiskella useissa opetusryhmissä tai jopa eri vuosiluokilla. Opetusjärjestelyjä voidaan myös tarvittaessa muuttaa kesken lukuvuoden.

Joustavat opetusjärjestelyt kirjataan joko oppimissuunnitelmaan tai henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaan suunnitelmaan (HOJKS). Myös luokan- ja aineenopettajat osallistuvat näiden suunnitelmien laatimiseen, koska heillä on tiedossa jo käytössä olleet tukitoimet. Näitä kirjattavia joustavia järjestelyjä voivat olla esimerkiksi lisääjän antaminen kokeen suorittamiseen, kokeen suullinen täydentäminen tai koetehtävien ääneen lukeminen erillisessä suoritustilassa.

Lukujärjestyksien suunnittelussa otetaan huomioon erityisopettajien esittämät toiveet tiettyjen oppituntien palkittamisesta luokka-asteittain. Oppilaat ryhmitellään palkkitunneilla tuen tarpeen perusteella joko pienempiin tai suurempiin ryhmiin. Tällä tavalla opetuksen eriyttämistä voidaan tehostaa.

Lähtökohtana kunnassa on joustavuus myös alueitten yhteistoiminnan kesken. Tarvittaessa alueraja voidaan ylittää ja pienluokkapaikkojen määrää tarvittaessa tarkastellaan kokonaisresurssina. Aluerehtorimallin kautta opetusjärjestelyt toteutuvat joustavasti.

3. Tuen tarpeen arviointi

Erityisopetuksen strategia (Opetusministeriö 2007) korostaa opiskelun tuen merkitystä koko oppilaan opiskelun ajan aina lukiokoulutukseen ja jatko-opintoihin saakka. Keskeisessä asemassa tuen tarpeiden havaitsemisessa ovat oppilaan vanhemmat, luokan- ja aineenopettajat. Lisäksi luokissa työskentelevien avustajien tekemät havainnot huomioidaan. Tuen tarvetta voi olla joko oppimiseen liittyvissä asioissa tai tunne-elämän ja vuorovaikutuksen taidoissa. Uudessa erityisopetuksen strategiassa ja perusopetuslaissa korostuu opettajien pedagoginen asiantuntijuus ja eri toimijoiden kanssa yhdessä tehtävä työ tuen järjestämisessä. Oppilashuoltoryhmä koordinoi koulun tasolla tukitoimia.

3.1. Oppilashuoltotyö ja oppimisympäristön turvallisuus

31 a §

Oppilashuolto

Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (417/2007) tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen.

Oppilashuoltotyötä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajiensa tai muun laillisen edustajan kanssa. Silloin kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua vain ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.

Oppilashuolto on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut,

joita ovat muun muassa kouluterveydenhuolto sekä kasvatuksen tukeminen. Oppilashuolto kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville ja sitä toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa. Oppilashuoltotyötä koordinoidaan ja kehitetään oppilashuoltoryhmässä.

Koulun oppilashuoltoryhmän muodostavat useimmiten rehtori, erityisopettajat, koulupsykologi, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja ja asianomainen opettaja sekä yläkouluilla oppilaanohjaajat. Tarpeen mukaan ryhmään voidaan kutsua kuultaviksi tai konsultoimaan myös muita asiantuntijoita ja lisäksi mukana voivat aina halutessaan olla oppilaan huoltajat. Rehtori tai erikseen nimetty erityisopettaja toimii oppilashuoltoryhmän puheenjohtajana. Yksittäisen oppilaan asiaa käsitellessä mukana saavat olla henkilöt, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Oppilashuoltoryhmän kokoonpano vahvistetaan vuosittain opetussuunnitelmaan perustuvassa työsuunnitelmassa.

Oppilashuoltoryhmän keskeisimmät tehtävät ovat ennaltaehkäisevä työ, esille tulleiden asioiden käsittely, toimenpiteistä ja työnjaosta sopiminen sekä seuranta. Oppilaan asia otetaan oppilashuoltoryhmän käsittelyyn huoltajien suostumuksella tai asiasta tiedotetaan huoltajille. Sovittujen toimenpiteiden toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta on tärkeää toivottujen tulosten saavuttamiseksi. Asioihin voidaan palata tarvittaessa uudestaan ja tarkistaa tukitoimia. Oppilashuoltoryhmät arvioivat myös omaa toimintaansa ja sen onnistumista ja kehittämistä.

Oppilaiden ongelmien havaitseminen riittävän ajoissa sekä oikeanlaisen tuen antaminen mahdollistavat myös opetushenkilöstön keskittymisen omaan perustehtäväänsä silloin, kun riittävää ja ammattitaitoista tukea on saatavilla koulun arkipäivässä. Hyvän oppilashuollon toteutuminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Lempäälän kunnan kouluissa kannustetaan toisista välittämiseen ja toteutetaan tapakasvatusta. Jokaisella koululla on oma turvallisuussuunnitelma, joka sisältää;

- palo- ja pelastussuunnitelman
- kriisisuunnitelma
- yleisen turvallisuussuunnitelman
- tiedottamissuunnitelman

Kouluilla on myös käytettävissä kunnallinen suunnitelma koulukiusaamisen ennaltaehkäisystä ja kiusaamistilanteisiin puuttumisesta. KiVa-koulu -ohjelmaa toteutetaan useimmissa kunnan kouluista. Lisäksi pienempiä oppilaiden välisiä riitoja sovittelaaan koulutuksen saaneiden Versovertaissovittelijoiden ja Verso-opettajien yhteistoiminnalla. Esimerkkinä kasvatuskumppanuudesta on joillakin kouluilla käytössä jälki-istuntojen osittainen korvaaminen kasvatuskeskusteluilla (Kake), mikä on lisännyt kotien osallisuutta ja hyvää yhteistyötä koulun ja vanhempien kesken. Suhhteissa toisiin oppilaisiin korostetaan oppilaan oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen osana turvallista koulupäivää.

Oppilashuoltoryhmän tehtävänä on kehittää koulu yhteisöön toimiva ja turvallinen oppimisympäristö yhdessä muun henkilökunnan kanssa. Tämä tarkoittaa edellä mainittujen koulun sisäisten suunnitelmien laatimista ja tarkastamista, koulun työvuoden kalenterin suunnittelua, yhteisiä

teemoja ja tapahtumia liittyen yhteistyöhön kotien kanssa sekä oppilaiden osallisuuden lisäämiseen koulun toiminnassa. Yhteistyö seurakunnan, sosiaali- ja terveystoimen, poliisin sekä nuorisotyön kanssa on myös tärkeää oppilaiden hyvinvoinnista huolehtimisessa.

3.2. Toiminnan yhtenäiset periaatteet

Lempäälän kunnassa on kaikilla kouluilla yhtenäiset toimintamallit oppilashuoltotyössä. Nämä periaatteet on kirjattu oppilashuollon Top 10 -listaksi. Tämä toimintamalli on selkiinnyttänyt ja yhtenäistänyt toimintaa tukitoimien järjestämisessä. Näin parannetaan oppilaiden yhdenvertaisuutta tukipalveluiden saamisessa.

OPPILASHUOLTORYHMÄN TOIMINNAN

TOP 10 LEMPÄÄLÄSSÄ

Kun huoli herää:

1. Opettaja on yhteydessä oppilaan huoltajiin
2. Huoltajan luvalla opettaja tekee lähetteen oh-ryhmään
 - kuvaus tilanteesta
 - opettaja mukana asian käsittelyssä oh-ryhmässä
3. Oh-ryhmän tapaamisiin valmistetaan asialista lähetteistä ja muista käsiteltävistä asioista.
4. Oh-ryhmässä päätetään jatkotoimenpiteistä ja vastuuhenkilöistä asioissa
5. Huoltajalla on oikeus osallistua huollettavansa asian käsittelyyn oppilashuoltoryhmässä, tarvittaessa huoltajapalaveri pidetään erikseen siihen valittujen toimijoiden kanssa
6. Oh-ryhmässä sovittujen toimenpiteiden toteutumista seurataan
7. Psykologin tutkimuksista ja niiden tärkeys-/kiireellisyysjärjestyksestä keskustellaan oh-ryhmässä
8. Avustaja-asiat suunnitellaan seuraavaa lukuvuotta varten oh-ryhmässä jo keväällä
9. Luokanopettaja/luokanvalvoja tuo luokkansa asiat oh-ryhmän käsittelyyn
10. Sihteeri kirjaa asiat oppilashuoltokorttiin, jonka myös huoltaja voi halutessaan lukea, oppilashuoltokortit säilytetään holvissa tai lukitussa kaapissa, oppilashuoltokortti siirtyy omassa kunnassa yläkouluun oppilaan siirtyessä 7. luokalle.

Kun opettaja päättää ryhtyä toimenpiteisiin, hän on yhteydessä huoltajaan ja sopii niistä heidän kanssaan. Opettaja kysyy vanhemmilta luvan asian käsittelyyn oppilashuoltoryhmässä. Tämän jälkeen opettaja tekee lähetteen oppilashuoltoryhmään. Lähetteessä kuvataan tilanne ja opettaja on mukana oppilashuoltoryhmän kokouksessa, jossa asiaa käsitellään. Myös oppilaan huoltaja voi tehdä aloitteen oppilaan asian käsittelystä moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä ja olla paikalla halutessaan.

Oppilashuoltoryhmässä on aina kokousta varten laadittu asialista lähetteisistä sekä muista käsiteltävistä asioista. Oppilaan asian käsittelyn yhteydessä sovitaan jatkotoimenpiteistä ja vastuuhenkilöistä. Huoltajalla on mahdollisuus osallistua huollettavansa asian käsittelyyn tai järjestetään oma huoltajapalaveri, joka pidetään erikseen siihen valittujen toimijoiden kanssa.

Oppilashuoltoryhmä seuraa sovittujen toimenpiteiden toteutumista. Oppilashuoltoryhmässä arvioidaan myös, milloin on tarvetta tehdä koulupsykologin tutkimuksia. Koulun avustaja-asiat suunnitellaan myös oppilashuoltoryhmässä seuraavaa lukuvuotta varten aina keväisin. Vuosittain käydään läpi luokkien tilannetta luokanopettajan tai aineenopettajan johdolla. Dialogissa pohditaan, mikä pitää huolet loitolla, mikä vähentää pieniä huolia ja mikä on tueksi, kun huolet kasvavat.

Oppilashuoltoryhmän sihteeri kirjaa oppilaan asiat oppilashuoltokorttiin, jonka myös huoltaja voi halutessaan lukea. Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Oppilashuoltokorttien säilytyksessä noudatetaan voimassa olevia säädöksiä. Oppilashuoltokortti siirtyy yläkouluun oppilaan siirtyessä 7. luokalle.

Tietojen käsittelystä, salassapidosta ja tietojen luovuttamisesta on säädetty perusopetuslaissa. Salassapidolla tarkoitetaan oppilashuoltotyössä sekä asiakirjan pitämistä salassa että kieltoa ilmaista tietoa suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta. Erikseen säädetään, että oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot (40§). Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen järjestäjän pyynnöstä.

40 §

Henkilötietojen salassapito ja käsittely

Opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, 37 §:ssä tarkoitetut henkilöt, kouluterveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit ja opetusharjoittelua suorittavat eivät saa sivullisille ilmaista, mitä he ovat tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää oppilaiden tai tässä laissa tarkoitetun henkilöstön taikka heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa tai salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään, on oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvilla oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja tämän lain mukaisesta opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän tämän lain mukaisesti järjestämään opetukseen tai toimintaan, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen järjestäjän pyynnöstä.

41 §

Tietojensaantioikeus

Opetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta oppilaan opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä.

3.3. Tuen tarpeen kartoitukset

Lempäälän kunnassa on koottu erityisopettajien käyttöön suunnitelma vuosittain oppilaille tehtävistä lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan kartoitus- ja seurantatesteistä (liitteenä). Oppimisen edistymistä ja tarvittavia tukitoimia sekä niiden vaikuttavuutta seurataan säännöllisesti luku- vuosittain. Lukuvuoden alussa tehdään alaluokilla vuosiluokittain kartoitustestejä. Ne oppilaat,

jotka kartoituksen perusteella tarvitsevat tukitoimia ohjautuvat taitojen tarkempaan arviointiin. Heidän edistymistään tuetaan tukiovetuksen avulla ja osa-aikaisen erityisopetuksen oppimista kuntouttavissa ryhmissä. Mikäli näiden tukitoimien jälkeen katsotaan tarpeelliseksi, tekee koulu-psykologi lisäselvityksiä ja ohjaa oppilaan tarpeen mukaan hänelle soveltuvaan kuntoutukseen. Kevätlukukaudella tehdään lukuvuosittainen jatko seuranta kaikille oppilaille. Mahdollisimman varhaisella havaitsemisella ja puuttumisella voidaan oppimisvaikeuksia kuntouttaa tehokkaimmin.

Uutena oppimisvaikeuksia ehkäisevänä ja kuntouttavana toimintamuotona on Lempäälän kunnassa otettu käyttöön erityisopettajien ja kouluterveydenhoitajien yhteistyössä toteuttama lievän asentohuimauksen hoitomenetelmä (OCI). Dosentti Tapani Rahkon tutkimuksissa on tullut selkeästi esille lievän asentohuimauksen yhteys lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksiin. Tätä hoitomuotoa kokeiltiin ensin pilottiprojektina Lempoisten ja Sääksjärven kouluissa sekä Lempäälän lukiossa. Hoitomenetelmä edellyttää säännöllistä kotihoito-ohjeiden toteuttamista ja kotien sitoutumista hoidon ylläpitoon. Pilottivaiheesta saatujen hyvien tulosten perusteella kaikki kouluterveydenhoitajat koulutettiin tämän hoitomenetelmän käyttöön. Erityisopettajat ja luokanopettajat ovat keskeisessä asemassa havaitsemaan ne lapset, jotka voisivat hyötyä tästä hoitomuodosta. Koska kyseessä on lääketieteellinen hoitomuoto, niin terveydenhoitajat antavat hoito-ohjeet oppilaalle ja huoltajille. Tähän hoitomuotoon liittyvä oma lomakkeisto on tehty yhteistyössä Lempoisten ja Sääksjärven sekä Ylöjärven hankeyhdyshenkilöiden kesken (liitteenä).

3.4. Koulupsykologin toiminta

Koulupsykologin työ painottuu oppimisvalmiuksien ja erilaisten koulunkäyntivaikeuksien syiden arviointiin, tutkimiseen sekä tarvittavien tukitoimien suunnitteluun yhdessä vanhempien ja opettajien kanssa. Oppilashuoltoryhmä voi ohjata oppilaan koulupsykologin tutkimuksiin esimerkiksi lukemisen ja kirjoittamisen, hahmottamisen, toiminnan ohjauksen ja keskittymisen sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeuksien tarkempaa selvittelyä varten. Koulupsykologi voi tarvittaessa tehdä lähetteen perheneuvolaan jatkoselvittelyä varten tai ohjata erilaisiin koulun ulkopuolisiin tukipalveluihin, kuten neuropsykologiseen kuntoutukseen tai toimintaterapiaan.

Uusi perusopetuslaki ei edellytä psykologin lausuntoa erityisen tuen päätöksen yhteydessä vaan korostaa pedagogista arviointia. Tämä mahdollistaa koulupsykologien resurssin uudenlaisen käytön; luokissa tehtävä havainnointityö, opettajien konsultointi, oppilaiden tukikeskustelut ja vanhempien ohjaus- ja neuvontatyö.

3.5. Koulukuraattorin toiminta

Oppilashuoltoryhmä voi ohjata oppilaan koulukuraattorille, mutta myös oppilaat ja huoltajat voivat ottaa suoraan yhteyttä oman koulunsa koulukuraattoriin koulunkäyntiin, sosiaalisiin suhteisiin ja tunne-elämän asioihin liittyvissä ongelmatilanteissa tai elämänmuutoksia ja tulevaisuutta koskevissa kysymyksissä. Myös yksittäiset opettajat ja muut koulun työntekijät voivat ohjata oppilaan koulukuraattorille yhteistyössä asianosaisten kanssa. Lähetettä ei tarvita.

Koulukuraattorin työ koostuu pääosin asiakastyöstä ja oppilashuoltotyöstä. Työskentely tapahtuu pääosin koulussa, oppilaan arkiympäristössä ratkaisukeskeisellä ja voimavaraistavalla työotteella.

Oppilaan psykososiaalisen kokonaistilanteen selvittäminen ja tuen tarpeen arviointi on merkittävä osa työtä. Tarvittaessa erilaisia tukitoimia suunnitellaan yhteistyössä vanhempien ja eri toimijoiden kanssa. Pitkäaikaisempien asiakkuuksien lisäksi osa oppilaiden kanssa tehtävästä yksilötyöstä on yksittäisiin tilanteeseen liittyvää kriisityötä tai ns. nopeaa puuttumista.

Yksilötyön lisäksi koulukuraattorit tekevät luokkamuotoista työtä ja tarvittaessa työskentelevät erilaisten ryhmien kanssa. Uutena yhteistyömuotona on ollut yhdessä opettajien kanssa samanlaisopetuksena toteutetut Askeleittain- ja Friends-ohjelmat, joiden tarkoituksena on tukea sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tunne-elämän taitoja. Myös opettajien konsultaatio ja monihallinnollinen yhteistyö on olennainen osa työtä. Lisäksi yksi koulukuraattoreista kouluttaa muuta henkilökuntaa Huolen puheeksi ottamisen toimintamallin käytöstä.

3.6. Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhoitaja on kouluyhteisön terveyden edistämisen asiantuntija. Hän osallistuu oppilaiden terveyteen liittyvien asioiden valmisteluun sekä oppilashuoltotyöhön eri yhteistyötahojen kanssa. Terveydenhoitajan työtehtäviä ovat:

- oppilaiden kasvun ja kehityksen seuranta
- ensiaputilanteiden hoito
- lasten, nuorten ja perheiden tukeminen kasvatuksellisissa ja ongelmallisissa tilanteissa
- tarvittaessa lapsen tai nuoren ohjaaminen koululääkärin tai muiden asiantuntijoiden jatkotutkimuksiin
- oppilashuoltoryhmän jäsenenä toimiminen

Uusi vuoden 2011 alusta voimaan tuleva asetus määrittelee, että kunnan tulee järjestää laaja-alaisia terveystarkastuksia eri luokka-asteille. Tämä lisää terveydenhoitajien työmäärää sekä tarvetta koululääkäripalveluille. Nuorisolääkärin toimi ollaan saamassa kuntaan vuonna 2011.

Lempoisten ja Kuljun kouluilla on menossa Neuvokas perhe -pilottihanke, joka tarjoaa perheille neuvontaa ja tietoa ruokailu- ja liikuntatottumuksista. Kuntaan on valmisteltu ylipainoisten lasten ja nuorten hoitopolku, jotta koko kuntaan saataisiin yhteneväiset toiminta-ohjeet.

3.7. Perheneuvolayhteistyö ja muut yhteistyötahot

Perheneuvolan palvelut painottuvat lasten ja nuorten tunne-elämän sekä perhe- ja parisuhdeasioiden hoitoon. Lasten ja nuorten puheterapiapalvelut ovat myös osa perheneuvolan toimintaa. Koulun oppilashuoltoryhmässä voidaan huoltajan suostumuksella sopia lähetteen tekemisestä perheneuvolaan, kun oppilaan asia on enemmän koko perhettä koskeva tai kun on tarpeen tehdä arviointi oppilaan sosiaalisesta kehityksestä tai tunne-elämästä. Läheteeseen kerätään tietoa oppilaan aikaisemmista tutkimuksista, koulumenestyksestä, sosiaalisista suhteista, poissaoloista, mahdollisesta kiusaamisesta, mielialasta ja jaksamisesta. Myös koulun käyttämät tukitoimet tai suunnitelma niistä kirjataan läheteeseen. Huoltaja ottaa itse yhteyttä perheneuvolaan ajan varamiseksi. Perheneuvola kutsuu yhdessä huoltajien kanssa pidettävään palaute- tai seurantapalaveriin koulusta niitä opettajia, jotka työskentelevät kyseisen oppilaan kanssa. Näissä palavereissa

kartoitetaan oppilaan sen hetkistä tilannetta koulussa ja suunnitellaan tukitoimia yhdessä perheen kanssa tutkimuksista ja perheneuvolasta saadun tiedon pohjalta.

Lastenpsykiatri työskentelee perheneuvolassa yhden päivän viikossa. Lastenpsykiatri tulee mukaan niissä tapauksissa, kun mietitään lääkityksen aloittamista tai tarkemman diagnoosin tekemistä sekä jatkotutkimuksiin lähettämistä (TAYS).

Seutukunnallisen yhteistyön puitteissa on käynnistynyt opetuspalveluiden hallinnoima Nepsy-hanke osana KASTE-hanketta, jonka tavoitteena on neuropsykiatrisen tiedon ja kuntoutuksen siirtäminen erikoissairaanhoidosta aikaisempaa laajemmaksi osaksi perustasoa ja kehittää käytännön palveluja yhteistyön keinoin. Erityisesti tuetaan autismikirjo-, adhd-, add-, Asperger-, Tourette-lasten ja -nuorten kehitystä sekä kehitysympäristöjä, joita ovat koti, päivähoito, koulu ja harrastukset. Tämä on esimerkki tuen järjestämisestä ja kasvatuskumppanuudesta lasten ja nuorten luonnollisissa kehitysympäristöissä. Lasten ja nuorten palveluiden uudistamisen valtakunnallinen tavoite on, että lapset, nuoret ja perheet saavat tarvitsemansa tuen ja avun niissä ympäristöissä, joissa he luonnostaan ovat. Ongelmien ja häiriöiden ilmaantuessa tuetaan ensisijaisesti kehitysympäristöjä, jolloin lapsia ja nuoria ei hoidettaisi erillään heille luonnollisesti kuuluvista ihmissuhteista ja arkisista toimista. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos painottaa jatkossa tuen järjestämistä aktiivisia vuorovaikutusmenetelmiä käyttämällä.

Lempäälä on mukana seutukunnallisena yhteistyönä toteutettavassa nuorten intensiivisen tuen kehittämishankkeessa (liINA) vuosille 2009–2011. Tällä hetkellä Lempäälän perheneuvolan nuori-ikäisille asiakkaille on käytettävissä nuorisopsykiatrin palveluja kahtena päivänä viikossa. Nuorten ongelmatilanteisiin on tekeillä hoito- ja tukipolun sekä työntekijöiden eri roolien selvitys koulun, sosiaalitoimen ja perheneuvolan piirissä. Lasten, nuorten ja perheiden ongelmat ovat usein monimuotoisia ja hoito vaatii tiimityötä ja monen eri osa-alueen osaamista. Nuorilla tavallisimpia hoitoon ohjaamisen syitä ovat tunne-elämän vaikeudet ja käytös- ja sopeutumishäiriöt sekä neuropsykologisen puolen oirehdinta. Tavoitteena on saada käynnistettyä nuoren palvelutarvetta arvioiva tiimi nykyisiä henkilöresursseja hyödyntäen. Selvitystyötä tehdään myös kriisivaiheen tilanteen helpottamiseksi, kun nuori joutuu odottamaan psykiatrisiin tutkimuksiin pääsyä. Koulun osalta valmisteilla on seutukunnallisella yhteistyöllä palvelukeskusajatteluun perustuva yksikkö, jonka toimipiste sijaitsee Tampereella. Yläkoulu- ja lukioikäisille järjestetään tukea kouluvaikeuksissa Ohjaamo-toiminnan kautta. Ohjaamon työntekijät tukevat nuoria tilanteissa, jolloin koulunkäynti on vaarassa keskeytyä tai nuorella on vaikeuksia mennä kouluun. Myös uusien koulutusväylien etsiminen ja uusien opintojen alkuun saattaminen on osa Ohjaamon tukea.

3.8. Avustajapalvelut

Koulunkäyntiavustaja tukee oppilasta opetukseen osallistumisessa. Avustaja osallistuu yhdessä opettajan kanssa oppilaan opetuksen, kuntoutuksen ja koulutyön toteutukseen ja suunnitteluun.

Avustajapalvelut suunnitellaan vuosittain koulujen oppilashuoltoryhmien esitysten perusteella keväisin. Tulevan lukuvuoden tarpeita ennakoidaan oppilastietojen, HOJKS-arviointien, kuntoutussuunnitelmien ja asiantuntijalausuntojen perusteella. Esimies välittää laaditun esityksen jatkokesittelyyn avustajapalveluista päättävälle virkamiehelle, joka päättää avustajaresurssin jaosta eri toi-

mipisteiden kesken. Päätös avustaja- ja ohjauspalveluista perustuu voimassa oleviin normeihin, tehtyihin esityksiin ja selvityksiin perusteluineen. Avustaja voi olla yhden tai useamman oppilaan,

koko ryhmän tai koko toimipisteen yhteinen. Koulun tasolla rehtori vastaa avustajien tuntimäärien kohdentamisesta ja työtehtäväjärjestelyistä. Avustajapalvelut kirjataan oppilaiden oppimissuunnitelmiin tai HOJKSeihin.

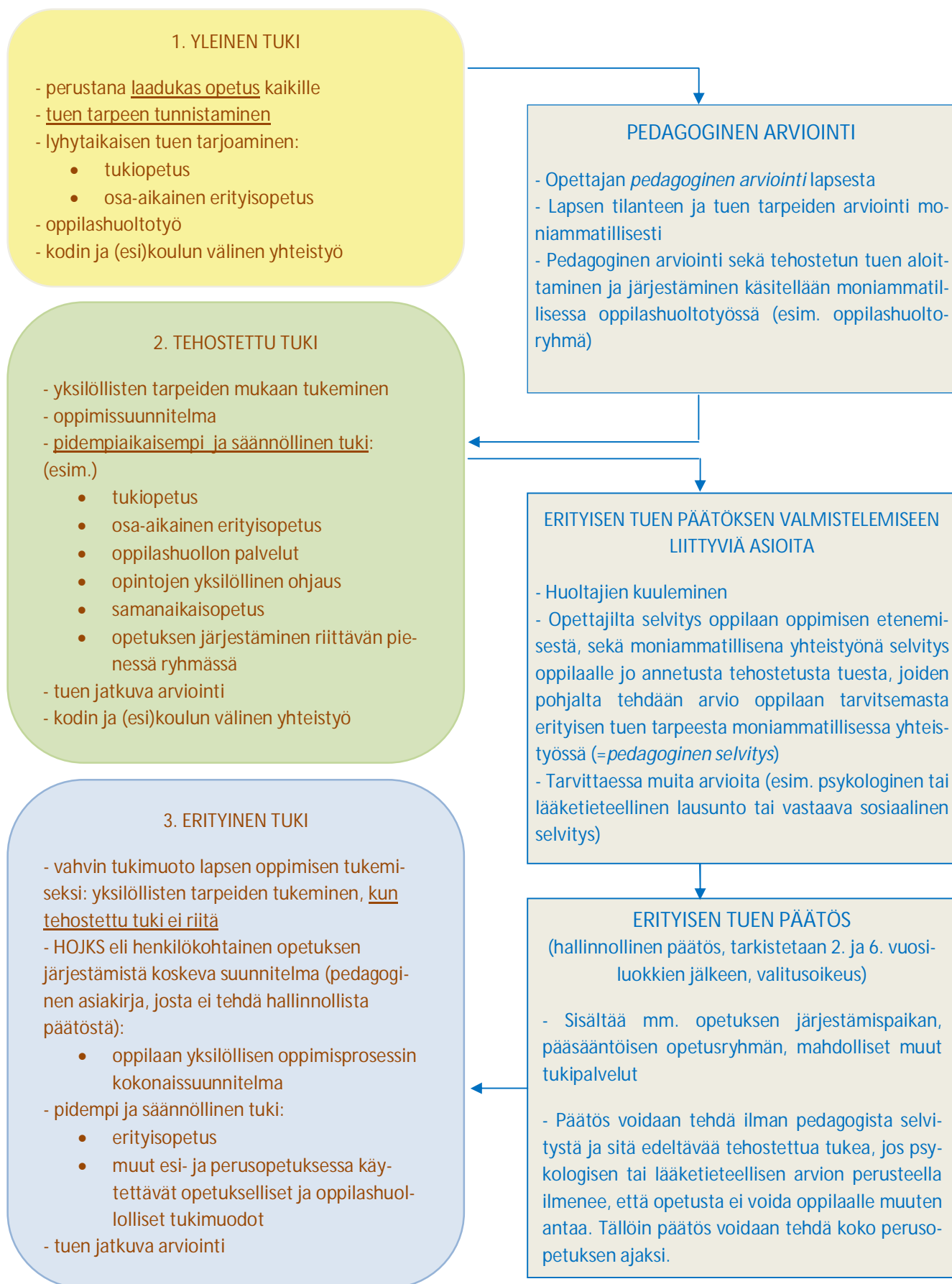
Koulunkäyntiavustajien toimenkuva ja työtehtävät määritellään Lempäälän kunnan koulunkäyntiavustuksen kriteerit ja avustajan toimenkuva- suunnitelmassa. Tällä hetkellä Lempäälän kunnan pienluokissa työskentelee opettajan työparina koulutetut koulunkäyntiavustajat. Useimmissa ryhmissä avustaja on vakinainen, mutta muutamassa ryhmässä työskentelee oppisopimuskoulutettava avustaja. Opettaja-avustaja -työparityöskentely vaatii suunnittelua ja perehtymistä oppilaiden erityistarpeisiin avustuksen ja ohjauksen suhteen. Avustamissuunnitelmassa kirjataan yhdessä huoltajien kanssa avustamis- ja ohjaustoiminnan tavoitteet lukuvuosittain. Opettaja vastaa siitä, että avustaja saa riittävästi tietoa ja ohjausta oppilaan oppituntityöskentelyn ja siirtymätilanteiden tukemisesta.

Vakinaisille koulunkäyntiavustajille ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajille järjestetään omaa täydennyskoulutusta tarvekartoitusten perusteella. Työhönohjausta järjestetään tarpeen mukaan, ensisijaisesta työnohjauksesta vastaa opettajatyöpari. Työssä jaksamista helpotetaan järjestämällä mahdollisuuksia työnkiertoon kunnan sisällä tai eri tehtävissä omassa koulussa. Koulujen rehtorit lähiesimiehinä vastaavat avustajatiimin toiminnasta ja ohjauksesta. Isojen koulujen tiimeistä nimitään vastuuavustajat yhdyshenkilöiksi.

Pienluokkien lyhyissä sijaisjärjestelyissä huomioidaan avustajan oppilaantuntemuksen merkitys. Mahdollisuuksien mukaan sijaisjärjestelyissä vastuuopettajaksi nimetään toinen erityisopettaja, joka voi ottaa opetukseensa kaikki tai osan ryhmästä.

Opettajien velvollisuutena on huolehtia, että huoltajan luvalla riittävä tieto oppilaasta siirtyy myös aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajille. Tarvittaessa ohjaajia on pyydettävä mukaan myös oppilaan palavereihin, jotta he ovat tietoisia tarvittavista tukitoimista ja yhteisten käytänteiden huomioimisesta oppilaan koko koulupäivän aikana. Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajat työskentelevät myös osan päivästä koulunkäyntiavustajina.

KOLMIPORTAISEN TUEN JÄRJESTÄMISEN MALLI (mukaeltu malli, LukiMat 2010)

4. Yleiset tukitoimet

30 §

Oikeus saada opetusta

Opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmeessä.

Hyvä yleisopetus ennalta ehkäisee erityisen tuen tarpeiden syntymistä. Opettajan tärkeänä tehtävänä on edistää oppimaan oppimisen taitoja. Opettajan tehtävänä on valita työtavat siten, että oppilas oppii monipuolisesti tietoja ja taitoja, menetelmät tukevat oppilaan kehittymistä oppijana sekä antavat mahdollisuuksia kasvaa yhteisön jäsenenä. Eri oppiaineille ominaisia monipuolisia työtapoja ja tutkivaa, toiminnallista ja ongelmalähtöistä työskentelyä painotetaan opetuksessa. Työtavat tukevat jokainen oppilaan osallisuutta, oman elämän ja ympäristön vastuullisen rakentamiseen. Yksilölliset kehityserot, erilaiset tavat oppia ja oppilaiden taustat sekä mahdollisuus elämykselliseen, luovaan toimintaan ja leikkiin huomioidaan työtapojen valinnassa ikäkausien mukaan.

Yleistä tukea on, kun opettaja:

- muuntelee oppilaan tehtävien määrää
- antaa lisää aikaa tehtävien tekemiseen
- hankkii oppilaalle sopivaa oppimateriaalia
- selkokielistää oppilaan oppimateriaalia
- käyttää vaihtoehtoisia tapoja osoittaa osaamista; suulliset kokeet, portfolioit ja työnäytteet
- järjestää oppilaalle opiskelussa tarvittavat apuvälineet
- käyttää oppilastoverin vertaistukea opetustilanteissa
- antaa oppilaalle tukiopetusta
- suunnittelee opetusjärjestelyjä koulunkäyntiavustajan kanssa
- tekee yhteistyötä erityisopettajien kanssa
- tekee tiivistettyä yhteistyötä kodin ja kouluterveydenhuollon kanssa

Yleisen tuen lähtökohtana on näiden oppilaan tarpeiden mukaan joustavien järjestelyiden mahdollisimman kattava käyttö omassa opetusryhmässä. Mikäli tarvitaan vielä lisää tukea, laaditaan kirjallinen pedagoginen arvio toteutettujen yleisen tuen muotojen perusteella.

4.1. Opettajien pedagoginen asiantuntijuus

Perusopetuslain muutoksen myötä uusi kolmiportainen tukijärjestelmä korostaa tuen järjestämistä mahdollisimman laajasti oppilaan omassa opetusryhmässä. Yleisen tuen keinoja mietittäessä lähdetään pedagogisista ratkaisuista, joita ovat esimerkiksi eriyttäminen, oppimistyylien huomioiminen ja opettajan ja oppilaan vuorovaikutuksen tehostaminen. Opettaja saa tukea pedagogisille ratkaisuilleen tiimiopettajuudesta, joka mahdollistaa oppilaantuntemuksen jakamisen ja oppilaan vahvuuksien hyödyntämisen eri opetustilanteissa. Luokan- tai aineenopettaja voi halutessaan konsultoida erityisopettajaa ja hyödyntää samanaikaisopetusta ryhmän pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Lempäälän kunnan intranettiin on koottu materiaalipankki koulujen henkilökunnan käyttöön. Sähköinen opettajien työkalupakki pitää sisällään monenlaista tukimateriaalia opetuksen järjestämisen tueksi tai lisämateriaaliksi eriyttämisen helpottamiseen. Työkalupakkia täydennetään lisämateriaalilla jatkuvasti.

Koulutusta järjestämällä parannetaan opettajien taitoja ennalta ehkäistä ja tunnistaa oppimisvaikeuksia. Tiettyjen erityisryhmien opetukselle asettamien haasteiden tunteminen korostuu entisestään, koska yhä useammat oppilaat opiskelevat yleisopetuksen ryhmissä, esimerkiksi autismin kirjon oppilaat. Tiivis yhteistyö kotien kanssa auttaa oikeiden pedagogisten ratkaisujen valinnassa. Viikoittaista seuranta tehostamalla voidaan arvioida opetusjärjestelyiden toimivuutta.

4.2. Eriyttäminen

Eriyttäminen tukee oppilaiden mahdollisuutta saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Opetuksen eriyttäminen tarkoittaa sitä, että opettaja ottaa huomioon oppilaan oppimisvaikeudet, oppimismenopeuden ja oppimistyylin opetusta suunnitellessaan. Lähtökohtana on yleisopetuksen opetussuunnitelmassa määritellyt tavoitteet. Eriyttäminen on jatkuvaa, vuorovaikutteista, arvioivaa ja edistymisen mukaista ohjausta.

Eriyttäminen on osa pedagogista suunnittelutyötä, jota opettajat tekevät joko tiimityönä usean opettajan kesken tai avustajien kanssa. Opettaja voi eriyttää:

- opetusmenetelmän valinnalla esimerkiksi
 - oppimistyylien huomioiminen
 - samanaikaisopetus kahden opettajan yhteistyönä
 - luokka-avustajan tuki
 - istumapaikka luokassa
- tehtävien valinnalla
- opetukseen ja oppimiseen käytettävällä ajalla
 - läksyjen määrä
 - tukiopetus
 - läksytuki
 - tsemppitunnit, jolloin vahvistetaan erityisen vaikeiden asioiden oppimista

- oppiaineksen sisällön erittelyllä
- työtapojen valinnalla
 - ohjeiden ja opetuksen osittaminen
 - päivästrukturi
 - kuvakorttien käyttäminen
- kokeiden laadinnalla ja suoritustavalla
- tehostamalla yhteistyötä kodin kanssa
 - viikkoseuranta

4.3. Tukiopetus

16 §

Tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimiseensa lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta.

Opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai muutoin tukea tarvitseville tulee antaa tukiopetusta. Tukiopetuksella pyritään siihen, että oppilas saavuttaa vuosiluokan tavoitteet. Tukiopetus voi olla luonteeltaan ennakoivaa, jolloin pohjustetaan tulevan uuden asian opiskelua tai kerrataan ja syvennetään tunnilla opeteltuja asioita. Tukiopetusta tulee tarjota heti, kun oppilaan huomataan jääneen jälkeen opinnoissaan ja oppilaalla on oikeus saada tukiopetusta ennen kuin hänen menestymisensä oppiaineessa arvioidaan heikoksi.

Tukiopetukselle on ominaista tehtävien ja ohjauksen yksilöllisyys ja pienessä ryhmässä tapahtuva opetus. Tukiopetusta annetaan muun opetuksen lisäksi. Tukiopetusta voi antaa joko oma opettaja tai kuka tahansa koulun muista opettajista. Aloitteen tukiopetuksen antamisesta tekee oppilasta opettava opettaja, oppilas tai huoltaja. Mikäli oppilas tarvitsee jatkuvasti tukiopetusta, hänet ohjataan osa-aikaiseen erityisopetukseen.

4.4. Oppilaan ohjaaminen

Jokainen oppilas tarvitsee ohjausta oppimisessa, opinnoissa ja opintoihin liittyvissä valinnoissa. Ohjauksen tehtävänä on tukea oppilaan edellytyksiä hyvään oppimiseen ja oppijana kehittymiseen. Ohjauksella tuetaan oppilaan kasvua oman toiminnan säätelyyn, vahvistetaan osallisuutta sekä kannustetaan vastuunottoon yhteisössä. Tavoitteena on auttaa oppilasta ymmärtämään omaa oppimistaan, saamaan hyvät opiskelutaidot sekä löytämään keinoja voittaa oppimisen esteitä. Oppilaan ohjaus muodostaa koko perusopetuksen kestävän jatkumon. Ohjausta annetaan eri oppiaineiden opetuksen, opinto-ohjauksen ja koulun muun toiminnan yhteydessä. Onnistunut ohjaus tapahtuu yhteistyössä huoltajien ja muiden tahojen kanssa. Yksi ohjauksen välinen on oppilaalle laadittava oppimissuunnitelma.

Toiminnan ohjauksen ja säätelyn keinoja ovat:

- palkkiot ja muut palautejärjestelmät
- luokkakohtaiset tai yksilökohtaiset välitavoitteet
- tukikeskustelut

Opetuksellisia ohjauksen keinoja ovat:

- pedagogiset keskustelut oppilaan kanssa
- arviointikeskustelut vanhempien kanssa

Kasvatuksellisia ja osallisuutta lisääviä ohjauksen keinoja ovat:

- Verso-vertaissovittelu
- kasvatustalut
- oppilaskuntatyö
- Kestävä kehitys -toiminta
- tilanteeseen sopivaan käytökseen ohjaaminen

4.5. Palkkitunnit

Palkittaminen on samalla luokka-asteella olevien oppilaiden jakamista ryhmiin siten, että jokainen saa omien taitojensa mukaista opetussuunnitelmaan perustuvaa opetusta mm. äidinkielessä ja matematiikassa. Oppimäärä ja opiskeltava asia on kaikille sama. Edistyneimmät syventävät taitojaan, kun taas hitaammin oppivat keskittyvät keskeiseen oppiaineeseen. Tunti on sijoitettu kaikilla rinnakkaisluokilla lukujärjestyksessä samaan kohtaan. Ryhmien opettajina toimivat luokan- tai aineenopettajat ja erityisopettaja. Edistymisen myötä oppilas siirtyy ryhmästä toiseen. Ryhmäkoko vaihtelee siten, että enemmän oppimisessaan tukea tarvitsevien ryhmä on pienempi.

Rehtori suunnittelee lukujärjestykset siten, että palkkitunnit ovat omilla paikoillaan koko lukuvuoden. Palkkituntien tehokas hyödyntäminen vaatii yhteissuunnittelua siihen osallistuvilta opettajilta, jolloin yhteisen suunnitteluajan järjestäminen on toiminnan edellytys. Oppilaiden edistymistä seurataan säännöllisillä erityisopettajan tekemillä oppimiskartoituksilla ja tarkemmilla arviointitesteillä lukuvuoden kuluessa. Palkkitunnit tehostavat oppimista ja parantavat oppimistuloksia, koska näin voidaan huomioida oppilaiden yksilöllisiä tarpeita ja ylläpitää motivaatiota.

4.6. Samanaikaisopetus

Samanaikaisopetuksella tarkoitetaan kahden tai useamman opettajan ja avustajan yhdessä antamaa opetusta. Samanaikaisopetus edellyttää yhdessä toimivilta opettajilta tavoitteellista pohdintaa työskentelytavoista ja työnjaosta. Parhaimmillaan samanaikaisopetuksessa hyödynnetään myös opettajien henkilökohtaisia vahvuuksia. Usein osa-aikainen erityisopettaja työskentelee luokan- tai aineenopettajan rinnalla samassa opetustilassa tukien niitä oppilaita, joilla on tuen tarvetta oppimisessaan.

Muita samanaikaisopetuksen toteuttamistapoja ovat:

- erityis(luokan)opettaja omien oppilaidensa tukena taito- ja taideaineissa
- suuryhmäopetus; ryhmät opettajineen yhdessä
- luokan- ja aineenopettaja yhdessä

4.7. Osa-aikainen erityisopetus

16 §

Tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan jokaisella kunnan koululla. Pienillä kouluilla on yhteinen kiertävä erityisopettaja. Osa-aikaisessa erityisopetuksessa pyritään antamaan oppilaalle hänen valmiuksiensa mukaista tukea ja auttamaan erilaisissa oppimisvaikeuksissa. Tuen osa-alueita ovat mm. lukemisen ja kirjoittamisen erityisopetus, puheopetus, kielellisten taitojen edistäminen, matematiikan ja englannin erityisopetus, hahmottamisvaikeuksien kuntouttaminen, eri oppiaineisiin liittyvä erityisopetus ja toiminnanohjaustaitojen sekä opiskelutekniikkojen opetus. Erityisopettaja voi olla tukena myös oppilaalle, jolla on sosiaalis-emotionaalisia vaikeuksia. Tukea annetaan yksilö-, pienryhmä- tai samanaikaisopetuksena koulupäivän aikana sovitulla oppitunneilla. Erityisopettaja toimii kiinteässä yhteistyössä luokanopettajien, vanhempien ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

Yläluokilla osa-aikainen erityisopetus järjestetään pienryhmämuotoisena rinnakkaisopetuksena tai samanaikaisopetuksena oppilaan omassa opiskeluryhmässä. Pienryhmätunneista sovitaan huoltajan ja aineenopettajan kanssa. Oppimisvaikeuksien kuntouttamisessa tehdään yhteistyötä psykologin ja muiden kuntoutustahojen kanssa.

5. Tehostettu tuki

16 a §

Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppimissuunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Tehostettu tuki sisältää oppilaalle annettavia, erityisesti 16, 31 ja 31 a §:ssä tarkoitettuja tukimuotoja sekä tarvittavia pedagogisia järjestelyjä. Tehostetun tuen ja oppimissuunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa.

Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti 31 a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettussa oppilashuoltotyössä. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan. Tehostettu tuki järjestetään laadultaan ja määrältään oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Tehostetun tuen avulla tuetaan oppimista ja kasvua sekä ehkäistään oppilaan oppimiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen tai kehitykseen liittyvien ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista. Tehostettu tuki rakentuu esi- ja perusopetuksen yleisille tukikäytänteille. Olennaista on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja tervettä itsetuntoa tarjoamalla mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin niin oppimisessa kuin ryhmän jäsenenä. Opetusjärjestelyjen tulee olla joustavia koostuen monimuotoisesta eriyttämisestä, tiimi- ja samanaikaisopetuksesta ryhmäjakoihin, tukiopetuksesta ja osa-aikaisesta erityisopetuksesta. Tehostetun tuen vaiheessa ei oppimääriä yksilöllistetä. Ennen tehostetun tuen käynnistämistä kootaan tiedot käytetyistä yleisistä tukitoimista pedagoginen arvio -lomakkeeseen. Oppilaan ja huoltajan kanssa käydään läpi suunnitelma tuen tehostamisesta, minkä jälkeen asia viedään oppilashuoltoryhmän käsittelyyn. Tehostetun tuen vaiheessa oppilas tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tuki järjestetään laadultaan ja määrältään oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden edellyttämällä tavalla.

5.1. Pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma

Pedagoginen arvio -lomake valmistellaan seutukunnallisena yhteistyönä (Tampere, Pirkkala, Ylöjärvi, Nokia, Kangasala, Vesilahti ja Lempäälä) ALPO- ja KELPO-hankkeen kuntakoordinaattoreiden ja Osaava-hankkeen toimijoiden kanssa. Yhtenäiset lomakkeet seutukunnalla tukevat oppilaiden tiedonsiirtoa kunnasta toiseen.

Pedagogisen arvion pohjana on oman opettajan tai luokanvalvojan sekä muiden oppilasta opettavien opettajien tekemä kooste käytetyistä tukitoimista oppilaan opetuksen järjestämisessä. Eri-tyisopettaja voi olla mukana konsultoimassa ja tuomassa omaa näkökulmaansa oppilaan tuen järjestämiseen.

Tehostetun tuen suunnittelun ja seurannan välineenä esi- ja perusopetuksessa on oppimissuunnitelma. Suunnitelma sisältää lapsen kasvulle ja kehitykselle asetettavat tavoitteet sekä arvion lapsen vahvuuksista ja oppimiseen ja yleiseen selviytymiseen liittyvistä riskitekijöistä ja vaikeuksista. Suunnitelmaan kirjataan oppimisympäristöön liittyvät muutostarpeet sekä opetukseen osallistumisen edellyttämät tuki- ja oppilashuoltopalvelut, niistä vastaavat tahot sekä edistymisen seuranta ja arviointi. Lisäksi oppimissuunnitelmassa kuvataan miten opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamista tuetaan, millaisia oppimista tai sosiaalista vuorovaikutusta edistäviä menetelmiä tai työskentelytapoja tehostetun tuen aikana käytetään. Siinä kuvataan myös mahdolliset tukitoimet; tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus ja tarvittaessa oppilashuollon palvelut. Oppimissuunnitelmaa laadittaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan, huoltajan, opettajien ja koulun muiden asiantuntijoiden kesken. Oppimissuunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti ja sen käyttöä jatketaan määräaikaaisesti, kunnes tarve poistuu tai edetään erityisen tuen piiriin.

5.2. Osa-aikainen erityisopetus ja parkkiluokkatoiminta

Tehostetun tuen aikana säännöllisesti tapahtuvassa osa-aikaisessa erityisopetuksessa tuetaan oppilaan oppimista ja ennaltaehkäistään oppimisvaikeuksien syntymistä tai syvenemistä. Se on erityisopettajan antamaa yksilö-, pienryhmä- tai samanaikaisopetusta. Luokanopettaja tai aineenopettaja sekä erityisopettaja suunnittelevat yhdessä oppilaan opetuksen sisällöt ja arvioinnin. Osa-aikaisen erityisopetuksen saaminen ei edellytä hallinnollista päätöstä, mikäli oppilaalla ei ole yksilöllistettyjä oppiaineita.

Osa-aikaisessa erityisopetuksessa tuetaan oppilasta, jolla on lieviä oppimisen tai sopeutumisen vaikeuksia. Pienemmässä ryhmässä on mahdollista hyödyntää yksilöllisiä tapoja ja tavoitteita oppimisen onnistumiseksi. Tukitoimien vaikuttavuutta seurataan jatkuvasti kartoitusten ja tarkempien arviointien avulla. Tiiviissä yhteistyössä luokan- ja aineenopettajien kanssa toimiviksi havaittuja menetelmiä ja materiaaleja käytetään myös luokkatunneilla. Samanaikaisopetuksessa erityisopettaja voi seurata ja havainnoida oppilaan toimintaa isossa ryhmässä ja huomata tuen tarpeita esimerkiksi ohjeistuksessa, tehtävien aloittamisessa ja perustaidoissa. Keskustelussa huoltajien kanssa kirjataan opettajien esittämät toimenpiteet Tukitoimia opetuksen järjestämiseksi -lomakkeeseen.

Lempoisten koulussa käynnistyi lukuvuoden 2010 alusta pilottikokeiluna parkkiluokka-toiminta vuosiluokille 5 ja 6. Tämä toimintamalli tarkoittaa sitä, että yksi erityisopettaja vastaa koko vuosiluokan tukitoimien järjestämisestä yhdessä luokanopettajien kanssa. Ne oppilaat, jotka tarvitsevat pienluokkapaikan voivat saada parkkiluokassa kaiken tarvitsemansa opetuksen ja integroitua vastaavan vuosiluokan yleisopetuksen ryhmään omien edellytystensä mukaisesti. Toisaalta parkkiluokassa voivat opiskella myös ne yleisopetuksen oppilaat, jotka tarvitsevat osa-aikaisen erityisopetuksen tukea.

Joustavan alkuopetuksen tehostetun tuen ryhmä on perustettu hyvän koulun alun turvaamiseksi oppilaille, jotka tarvitsevat varhaista tehostettua tukea. Tämä ryhmä aloitti myös pilottikokeiluna Lempoisten koululla loppusyksystä 2010. Opiskelu järjestetään samanaikaisopetuksena pienessä alkuopetuksen rinnakkaisryhmässä. Osin opetus toteutetaan omana ryhmänä, osin kotiluokan yhteydessä. Tehostetun tuen tiimissä työskentelevät alkuopetuksen luokanopettajat, tehostetun tuen ryhmän opettaja ja osa-aikaisen erityisopetuksen pienryhmäopettaja sekä konsultoivina opettajina pienluokkien erityisluokanopettajat. Tehostetun opetusvuoden keväällä päätetään oppilaan opiskelupaikasta jatkossa moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä yhdessä opettajien ja vanhempien kanssa. On mahdollista, että myöhemmin vastaava ryhmä perustetaan myös kunnan pohjoispäähän.

5.3. Tukijaksot

Ennen erityisen tuen päätöstä yhtenä tehostetun tuen keinona voidaan käyttää tukijaksoa pienryhmässä tai pienluokassa. Tukijakson tavoitteena on selvittää oppilaan tuen tarvetta ja määrittää oppilaan sijoituspaikka, joko yleis- tai erityisopetuksessa. Ennen tukijakson aloittamista pidetään aloittamispalaveri yhdessä oppilaan, huoltajan, rehtorin, luokan- tai aineenopettajan ja erityisopettajan kesken. Tällöin käydään läpi oppilaan tilanne eri osapuolten näkökulmasta. Tarvittaessa paikalle kutsutaan myös muita asiantuntijoita. Päätös tukijaksosta kirjataan Tukitoimia opetuksen järjestämiseksi -lomakkeeseen niillä kouluilla, joilla on pienryhmäopetusta. Lisäksi rehtori tekee päätöksen pienryhmäjaksoista, mikäli oppilas siirtyy opiskelemaan pienryhmäykselle toiseen kouluun. Jakson ajalle laaditaan oppimissuunnitelma, johon kirjataan jakson kesto (yleisimmin 4-6 viikkoa), oppilaan vahvuudet ja tuettavat alueet, jaksolle asetetut tavoitteet ja opetuksen järjestäminen sekä kodin sitoutuminen asetettuihin tavoitteisiin. Tavallisesti oppilas osallistuu taito- ja taideaineisiin oman luokkansa tai vastaavan luokkatason ryhmän mukana. Jakson aikana tavoitteiden saavuttamista ja koulutyön sujumista seurataan ja arvioidaan tehostetusti. Tällä tavalla koti saa jatkuvasti ajantasaista tietoa tukitoimien vaikuttavuudesta.

Tukijakson päätyttyä pidetään palautepalaveri, johon osallistuvat samat henkilöt kuin aloituspalaveriin. Palaverissa sovitaan jatkotoimenpiteistä ja huoltajille esitellään käytettävissä olevat tukivaihtoehdot, joista yhdessä keskustellaan jakson palautteen pohjalta. Oppilas palaa omaan kotiluokkaansa, jossa hyödynnetään tukijaksolta saatua tietoa ja käytettyjä tukitoimia tai oppilas siirtyy pienluokkaan erityisen tuen päätöksellä. Voidaan myös sopia koulupsykologin tutkimuksista ja oppilaalle soveltuvan kuntoutuksen järjestämisestä.

Kriisitapauksissa, joita ovat oppilaan aggressiivisuus toisia kohtaan, psyykkiset ongelmat tai vakavan kiusaamisen vaikeuttama koulunkäynti, tukijakso voi toimia joustavana koulunkäynnin tilapäisjärjestelyinä myös normaalia jaksoa pidemmän ajan. Syyt tukijakson tarpeeseen voivat olla vaihtelevia. Ne liittyvät usein oppimisvaikeuksiin, sosiaaliseen vuorovaikutukseen, keskittymiseen, tarkkaavuuteen tai neuropsykiatrisiin vaikeuksiin.

5.4. Konsultointi ja kuntouttava työ

Koulun eri asiantuntijat toimivat tarvittaessa konsultoivina ja kuntouttavina työntekijöinä opettajien rinnalla. Näitä ovat erityisopettajat, koulukuraattorit ja koulupsykologit sekä kouluterveydenhoitajat. Luokanopettaja tai aineenopettaja voi varata keskusteluaikaa eri erityistyöntekijöiltä saadakseen näkökulmia ja vaihtoehtoja oppilaan tuen järjestämiseen. Erityisopettaja tekee tiivistä yhteistyötä muiden opettajien ja perheiden kanssa. Aineen- ja luokanopettajat osallistuvat tehostettuun seurantaan omien oppituntiansa osalta. Tämä kirjaaminen tekee eri osapuolille näkyväksi onnistumiset ja tuettavat alueet koulun arkipäivässä. Pidempiaikaisella seurannalla nähdään, ovatko käytössä olevat tukitoimet riittäviä ja vaikuttavatko ne toivotusti.

6. Erityinen tuki

17 §

Erityinen tuki

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta tämän lain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Tässä momentissa tarkoitetun oppilaan opetuksessa voidaan poiketa 11 §:stä sen mukaan kuin 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään.

Erityisen tuen antamiseksi opetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen antamista koskevassa päätöksessä on määrättävä oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut 31 §:ssä tarkoitetut palvelut sekä tarvittaessa 1 momentissa tarkoitettu oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen.

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa siten kuin hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään sekä hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio erityisen tuen tarpeesta (*pedagoginen selvitys*). Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Edellä tarkoitettussa tilanteessa erityisen tuen päätöstä tarkistetaan siten kuin 2 momentissa säädetään.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä 1 momentissa tarkoitettua tukea, päätöksen oppilaalle järjestettävästä erityisestä tuesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta.

Niiden opetusryhmien muodostamisesta, joissa on yksi tai useampia erityisen tuen päätöksen saaneita oppilaita tai pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvia oppilaita, säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Perusopetuslain 17 pykälässä todetaan, että jos oppilaalle annettu tehostettu tuki ei riitä, oppilaalle on annettava erityistä tukea. Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muista tukitoimista. Lapsille, joille tehtyjen arviointien perusteella tehostettu tuki ei ole riittävä, tulee tehdä erityisen tuen päätös jo ennen esiopetuksen alkamista.

6.1 Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä, opetuksen järjestäjän on hankittava oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä. Tämän lisäksi tarvitaan moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella pedagoginen selvitys. Pedagogista selvitystä on tarvittaessa täydennettävä psykologin lausunnolla tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

Myös pedagoginen selvitys -lomake valmistellaan seutukunnallisena yhteistyönä (Tampere, Pirkkala, Ylöjärvi, Nokia, Kangasala, Vesilahti ja Lempäälä) ALPO- ja KELPO-hankkeen kuntakoordinaattoreiden ja Osaava-hankkeen toimijoiden kanssa.

Erityisen tuen päätös voidaan pääsääntöisesti tehdä vasta tehostetun tuen toimenpiteiden jälkeen. Päätöksen perusteluista tulee käydä ilmi, minkälaista tehostettua tukea oppilas on saanut. Erityisen tuen päätös on määräaikainen hallintopäätös, joka tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä. Erityisen tuen antamista koskevassa päätöksessä on määriteltävä oppilaan opetuksen järjestämispaikka, pääsääntöinen opetusryhmä ja sen koko, oppimäärä, kuljetuspalvelut, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut oppilashuollon palvelut ja tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen. Ennen päätöksen tekemistä tulee neuvotella oppilaan huoltajan kanssa ja käsitellä erityisen tuen päätöksen keskeiset perustelut moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä salassapitoa koskevat säännökset huomioiden. Erityisen tuen päätökseen voi hakea muutosta.

6.2. HOJKS, henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

17 a §

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi. Suunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa.

Eryistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelmasta on käytävä ilmi oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Suunnitelman keskeisestä sisällöstä määrätään opetussuunnitelman perusteissa. Suunnitelma tarkistetaan oppilaan tarpeiden mukaisesti tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa. HOJKS on pedagoginen asiakirja, josta ei enää ole valitusoikeutta.

Myös HOJKS-lomake valmistellaan seutukunnallisena yhteistyönä.

6.3. Pienluokka- ja parkkiluokkatoiminnan periaatteet

Lempäälässä pienluokkaopetusta järjestetään erityisen tuen palvelukeskuksissa, joita ovat eteläisellä alueella Lempoisten ja Hakkarin koulut ja pohjoisella alueella Sääksjärven koulu. Pienluokan oppilasmääräsuositus on kymmenen oppilasta. Tämä suositus voidaan ylittää tarvittaessa. Parkkiluokassa on mukana vuosiluokkatasoinen yleisopetuksen tuki, jolloin pysyvästi parkkiluokassa opiskelevia oppilaita on suhteessa vähemmän. Pienluokassa voi opiskella useamman vuosiluokan oppilaita yhdysluokkaopetuksessa, kun taas parkkiluokkatoiminta on vuosiluokkatasoista. Pienluokat toimivat aluemallin mukaisesti, paitsi 11-vuotisen opetuksen luokat (eha).

Pienluokassa opiskeleva oppilas on jo saanut yleistä ja tehostettua tukea, mahdollisesti myös kuntoutusta tai erityisen tuen päätös on voitu tehdä jo ennen esiopetusta. Jos oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä kahdessa tai useammassa oppiaineessa, tai toisaalta erityisen tuen tarve on osoitettu erityisellä lausunnolla tai tehostetun tuen riittämättömyydellä hänellä on oikeus päästä opiskelemaan erityisen tuen päätöksellä pienluokkaan. Pienluokkien oppilasasiat valmistellaan oppilashuoltoryhmässä. Erityisopetusresurssin käyttöä ja tarvetta tarkastellaan lukukausittain aluerehdeiden ja erityisopettajien kanssa aluetiimissä, näin tuen tarpeen ennakointi mahdollistuu kunnallisella tasolla.

Lemposten koulussa toimivat 11-vuotista opetusta antavat pienluokat (eha esi-9 lk.). Näiden pienluokkien oppilasmäärä on perusopetusasetuksen (852/1998) mukaan kahdeksan oppilasta. Opetus voidaan järjestää joko oppiainejakoisesti tai toiminta-alueittain oppilaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Toiminta-alueittain järjestettävää pienluokkaopetusta annetaan myös Moision koulun alaisuudessa Aurinkolinnan päiväkodissa. Oppilasmäärä tässä opetusmuodossa on kuusi oppilasta. Tavoitteena on tämän suunnitelman voimassaoloaikana saada kaikki 11-vuotinen opetus samaan yksikköön Lempoisten koulun laajennuksen myötä 2013–2014. 11-vuotista oppivelvollisuutta suorittavilla oppilailla on asiantuntijalausunto pidennetystä oppivelvollisuudesta.

Lempoisten ja Sääksjärven kouluissa toimivat esiopetuksen pienluokat. Näissä ryhmissä lapsilla on päivähoidosta erityisen tuen suunnitelma tai muu lausunto taustana esiopetuksen pienluokkapaikan tarpeelle. Esiopetuksen pienluokassa on kymmenen oppilaspaikkaa. Päivähoidon yhdysopettajat yhdessä päivähoidon erityisopettajien kanssa suunnittelevat vuosittain näiden paikkojen käyttöä.

6.4. Inklusiivinen opetus ja integraation järjestäminen

Inklusiivisella opetuksella tarkoitetaan opetuksen järjestämistä siten, että oppilas saa riittävän ja oikea-aikaisen tuen oppimiselleen ja muulle kasvulleen. Inklusiivisuus on periaate, joka edellyttää sekä järjestelmän että toimintarakenteiden kehittämistä ja samalla myös sellaisen toimintakulttuurin ja pedagogisten menetelmien kehittämistä, jotka edistävät hyvää kasvua ja kehitystä sekä kaikkien oppilaiden onnistumista opinnoissaan. Opetusta järjestettäessä selvitetään aina ensin lähikoulun mahdollisuudet erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opettamiseen. Jos tilannearvio osoittaa, että oppilaan tuen tarve on erityisen vaativa, opetus tulee järjestää siellä missä se voidaan toteuttaa oppilaan edun mukaisesti. (Erityisopetuksen strategia 2007:47)

Erityisen tuen palvelukeskuksissa toteutetaan integraatiota, johon on sovittu kunnalliset toimintaperiaatteet. Erityisopettaja tekee huoltajien, oppilaan ja vastaanottavan opettajan kanssa integraatiosopimuksen, joka voidaan tarvittaessa purkaa. Tässä suunnitelmassa määritellään tavoitteet integraatiolle. Yleisimmin oppilaat integroituvat heille erikseen sovittuun kotiluokkaan. Tavallisimpia integraatioaineita ovat taito- ja taideaineet, valinnaisaineet ja aineet, joissa oppilaalla on vahvuuksia. Opettajilla on velvollisuus seurata ja arvioida oppilaan integraation onnistumista. Tukena integraatitunneilla on aluksi avustaja oppilaan omasta ryhmästä.

6.5. Pidennetty oppivelvollisuus

Perusopetuslain mukaan jos lapsella ei ole vammaisuuden tai sairauden perusteella mahdollista saavuttaa perusopetuksen tavoitteita yhdeksässä vuodessa, lapsella on oikeus pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Tällöin oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää kuusi vuotta ja se kestää 11 vuotta. Oppivelvollisuus päättyy sinä vuonna, kun lapsi täyttää 17 vuotta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen tulee osallistua oppivelvollisuuden alkamisvuonna järjestettävään esiopetukseen.

Pidennettyä oppivelvollisuutta suorittavien oppilaiden opetus on erityisopetusta. Opetus järjestetään oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Kehitysvammaisilla, autistisilla, kuulovammaisilla ja vaikeasti kielihäiriöisillä oppilailla on tarvittaessa mahdollisuus joustavaan alkuopetukseen.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen ottaminen

Lapsen erityisen tuen suunnitelmaan kirjataan lapsen opetuksen järjestäminen sekä selvitys ottamisesta pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Erityisen tuen suunnitelman laatimisen jälkeen huoltajien tulee ottaa yhteyttä päivähoidon yhdysopettajiin ja varata tapaamisaika. Tapaamisen yhteydessä päivähoidon yhdysopettaja kokoaa hallinnollisen päätöksen edellyttämät asiakirjat ja huoltajilla on mahdollisuus keskustella opetuksen järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä. Päätöksen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ottamisesta tekee sivistysjohtaja.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevilla oppilailla on oikeus maksuttomaan esiopetukseen (vapaaehtoinen) vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista, eli viisivuotiaina. Oppilaan vapaaehtoinen esiopetusvuosi järjestetään päiväkodissa, ja se on yleensä kuntouttavaa päivähoitoa. Vuoden aikana oppilaan oppimiseen ja toimintakykyyn liittyviä kysymyksiä arvioidaan moniammatillisesti. Opetusmuotoa on mahdollista tarvittaessa myöhemmin arvioida uudelleen tai vaihtaa sitä.

Päivähoidon yhdysopettaja vastaa huoltajien ohjaamisesta vapaaehtoisen esiopetusvuoden aikana.

Pakollisen esiopetusvuoden aikana oppilaan ja huoltajien ohjaamisesta vastaa joku oppilaan tulevan koulun erityisopettaja. Yleensä opettaja on se, jonka ryhmässä oppilas aloittaa koulunsa 7-vuotiaana. Oppilaan oppimisen ja toimintakyvyn arviointi ja tukipalveluiden suunnitteleminen yhteistyössä perheen ja oppilaan opetuksesta ja kuntoutuksesta vastaavien työntekijöiden kanssa on keskeistä ennen oppilaan siirtymistä kouluun.

6.6. 11-vuotinen laaja-alaista tukea tarvitsevien oppilaiden opetus (entinen eha)

Suurimmalla osalla oppilaista on pidennetty oppivelvollisuus, jolloin oppiminen alkaa kuusivuotiaana. Oppilaille on laaja-alaisia oppimisen, ymmärtämisen ja elämänhallinnan vaikeuksia. Oppilaiden tuntimäärät määräytyvät yleisopetuksessa noudatettavien tuntimäärien mukaan. Oppilaita pyritään integroimaan mahdollisuuksien mukaan yleisopetuksen tai muiden opetusryhmien tunneille, jolloin tarvittaessa mukana on avustaja.

Oppimisen piirteitä:

- hitaammin etenevää
- epätasaista (kykyprofiili vaihteleva)
- pienen askelin edistyvää
- toimiminen uusissa tilanteissa on vaikeaa
- aiemmin opitun hyödyntäminen on vaikeaa
- lisävammat vaikeuttavat oppimista

Opetuksen ominaispiirteitä:

- oppiaineksen määrä rajoitettu
- yksilöllistä ja eriytettyä
- konkreettista
- strukturoitua
- kokemuksellista
- opetus tapahtuu myös luokan ulkopuolella, ympäröivässä yhteiskunnassa
- opetus on oppilaan omatoimisuuteen, jokapäiväiseen elämäntaitojen hallintaan tähtäävää
- opetuksessa käytetään erilaisia kommunikaatiomenetelmiä ja oppimisen apuvälineitä
- terapiat opetuksen tukena

Laaja-alaista tukea tarvitsevien oppilaiden oppilaanohjausta ja jatko-opintoihin ohjausta on aloitettu tehostettuna lukuvuonna 2010–2011. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden ohjaukseen perehtynyt opinto-ohjaaja tekee asiassa yhteistyötä oppilaan oman opettajan ja seudullisten oppilaitosten sekä kotien kanssa. Tämä on osa oppilaan ohjauspolkua ja tapahtuu työparityöskentelyinä.

Tälle osa-alueelle on varattu oma resurssinsa. Jokaiselle oppilaalle pyritään löytämään jatko-opiskelupaikka. Oppilaanohjaus on säännöllistä ja tavoitteellista sekä pitää sisällään:

- oppitunnit
- henkilökohtaiset ohjauskeskustelut
- tet- jaksot
- koulutuskokeilut ja tutustumiset
- jatko-opiskelun suunnittelun
- jälkiohjauksen

Toiminta-alueisiin perustuva opetus

Toiminta-alueisiin perustuva luokkamuotoinen erityisopetus on tarkoitettu vaikeimmin kehitysvammaisille oppivelvollisuusikäisille oppilaille. Oppilaiden opiskelussaan tarvitsema tuki ja yksilöllinen ohjaus on hyvin laaja-alaista. Lisäksi erilaisten terapioiden ja apuvälineiden rooli ja merkitys osana oppilaiden koulupäivää korostuvat. Tämä selittyy esimerkiksi erilaisten lisävammojen yleisyydellä.

Opetus muodostuu seuraavista viidestä toiminta-alueesta: motoriikka, kieli- ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Oppilaille on opetustilojen yhteyteen järjestetty aamu- ja iltapäivähoitoa tarpeen mukaan.

7. Ohjauksellinen ja muu tuki

39 §

Erityisopetuksen tukitehtävistä huolehtiminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi päättää, että opetuksen järjestäjän on huolehdittava 17 §:n 1 momentissa tarkoitetun erityisen tuen yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada opetuksen lisäksi ohjausta. Ohjaustoiminnan tarkoituksena on:

- tukea onnistumista
- vahvistaa opiskelutaitoja ja itseohjautuvuutta
- vahvistaa yhteistyötaitoja
- vahvistaa kykyä toimia erilaisissa ryhmissä ja ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä
- estää oppilaiden syrjäytymistä
- edistää tasa-arvoa
- kehittää valmiuksia tehdä opintojaan koskevia valintoja

7.1. Nivelvaiheet

Koulupolun ensimmäinen nivelvaihe päivähoidosta esiopetukseen valmistellaan yhdessä vanhempien, päivähoidon henkilöstön ja päivähoidon yhdysopettajien kanssa. Varhaisen tuen tarjolla olevia muotoja ovat Lempoisten ja Sääksjärven erityisen tuen palvelukeskuksissa toimivat esiopetuksen pienluokat. Näissä luokissa työskentelevät erityislastentarhanopettajat ja heidän työpareinaan koulutetut avustajat. Vanhemmille järjestetään vuosittain infoiltoja tarjolla olevista koulupolun tukipalveluista.

Esiopetusvuoden aikana yksilöllisiä varhaisen tuen muotoja ovat koulun erityisopettajan antama puheopetus sekä oppimisvalmiuksien harjoittaminen mm. kielellisten taitojen ja motoriikkataitojen kerhoissa. Luokkajaot valmistellaan yhdessä esiopettajien, luokanopettajien ja erityisopettajien kanssa. Vanhempien kanssa yhteistyössä valmistellaan ensimmäiselle luokalle siirtyminen tai taitojen vahvistaminen toisen esikouluvuoden kautta. Vanhemmat välittävät tietoa huollettavastaan luokanopettajalle täyttämällä yhdessä esiopettajan kanssa esitietolomakkeen koulua varten. Erityisopettaja suunnittelee jo tässä vaiheessa tarvittavia tukitoimia alkuopetusta varten erilaisten kartoitusten avulla. Kunnallinen oppimisvalmiustiimi valmistelee esiopetusvuodenaikana tehtäviä kartoituksia sekä uutta toimintamallia käytänteiden yhtenäistämiseksi.

Koulupsykologin tekemistä yksilötutkimuksista päätetään yhdessä vanhempien kanssa. Yksilötutkimusta tarvitaan, mikäli lapsi siirtyy ensimmäiselle luokalle erityisopetuksen pienluokkaan. Jos kaikki ovat yksimielisiä siitä, että lapsi kertaa esiopetuksen, ei tutkimuksia tarvita.

Alakoulusta yläkouluun siirtymisen valmistelu aloitetaan opettajien tiedonsiirtopalavereilla vastaanottavaan yläkouluun. Palavereissa kartoitetaan oppilaiden yläkoulussa tarvitsemia tukitoimia. Lisäksi huomioidaan sosiaalisten suhteiden vaikutus luokkia muodostettaessa. Helmikuussa pidetään yhteinen infoilta vanhemmille ja oppilaille yläkouluun siirtymisestä. Huhtikuussa järjestetään ilta, jossa on erillinen ohjelma vanhemmille ja oppilaille tulevissa luokkakokoonpanoissa. Toukuu-kuussa toteutetaan moniammatillisesti toiminnallinen leiripäivä, jossa ovat mukana seitsemänsien luokkien tulevat luokanvalvojat. Leiripäivässä ovat mukana mahdollisuuksien mukaan seurakunnan ja nuorisotoimen ohjaajat, yläkoulujen tukioppilaat, erityisopettajia sekä terveydenhoitaja, koulukuraattori ja koulupsykologi. Syksyllä koulun alkaessa seitsemänsillä luokilla painotetaan ryhmäytämistä järjestämällä erilaisia teema- ja leiripäiviä.

Yläkoulusta toiselle asteelle siirtymisen valmistelu aloitetaan erityisen tuen oppilaille jo kahdeksannen luokan aikana koulutuskokeilujen muodossa. Vanhemmille ja oppilaille järjestetään oppilaitosten esittelyiltoja sekä käyntejä monien oppilaitosten tarjoamissa avoimien ovien päivissä. Opinto-ohjaaja ja erityisopettaja järjestävät yhdessä koulutuskokeiluja ja tutustumiskäyntejä. Avustajan tukea on saatavilla kulkemisharjoitteluun ja tutustumiskäynteihin. Tarvittaessa tehdään koulupsykologin tutkimukset tukemaan jatko-opintoihin siirtymistä. Oppilaasta lähetetään tiedonsiirtolomake ja tiedonsiirto-HOJKS toiselle asteelle huoltajan suostumuksella.

7.2. Yhteistyö kotien kanssa

Kodin ja koulun välinen hyvä yhteistyö tukee oppilaan koulunkäyntiä. Huoltajille tiedotetaan opetuksen järjestämisestä, opetussuunnitelmasta, opintoihin liittyvästä arvioinnista, tukimuodoista koulupolun eri vaiheissa sekä yksittäisen kouluyhteisön toimintamalleista ja toimintaohjeista. Kouluyhteisön tasolla huoltajilla on mahdollisuus osallistua johtokuntatyöskentelyyn tai vanhempainyhdistystoimintaan. Luokkatasolla kodin ja koulun yhteistyömuotoja ovat luokkatoimikunnat, vanhempainillat, iltakoulut sekä leirikoulut tai retket. Yksittäisen oppilaan kohdalla otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kielellinen ja kulttuurinen tausta. Kodin ja koulun kohtaamisia ovat oppilaan tavoite- ja arviointikeskustelut, tukitarpeiden arviointi yhdessä ja mahdolliset muut yksittäistä oppilasta koskevat asiat. Yksi tärkeä yhteistyömuoto on säännölliset terveystarkastukset erikseen määritellyillä luokka-asteilla.

Yhteistyön lähtökohtana on keskinäinen kunnioitus ja yhteinen kasvatusvastuu. Koulun vastuulla on kehittää yhteistyömuotoja ja lisätä vanhempien ja lasten mahdollisuuksia osallisuuteen koulun toimintakulttuurin kehittämisessä. Esimerkkeinä yhteisestä huolenpidosta ja välittämisestä ovat kouluilla käytössä olevat kasvatuskeskustelu- ja vertaissovittelumenetelmät.

Lempäälässä on käytössä Helmi- ja Wilma-viestintäjärjestelmät kodin ja koulun välisessä yhteydenpidossa. Poissaolojen seuranta on reaaliaikaista näiden järjestelmien avulla. Lisäksi yhteydenpidossa käytetään muita perheiden toivomia yhteydenpitomuotoja, esimerkiksi reissuvihkoa.

Rehtori hoitaa yhdessä oppilashuoltohenkilöstön kanssa mahdollisia kodin ja koulun välisessä yhteistyössä syntyneitä ongelmatilanteita.

7.3. Kerhotoiminta

Kerhotoiminta on osa lasten ja nuorten hyvinvointia edistävää palveluketjua. Kunnan palvelutarjonnassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen koetaan yhteiseksi asiaksi. Erityisenä painopistealueena lapsi- ja nuorisasioissa ovat vaikeassa elämäntilanteessa olevat lapset ja nuoret.

Koulujen kerhotoimintaa kehitetään systemaattisesti koskemaan kaikkia oppilaita. Oppilaiden osallisuutta suunnittelussa toteutetaan pikkuparlamenttien ja oppilaskuntatoiminnan kautta. Vanhempien ja muiden aikuisten mukanaolo kerhotoiminnassa vahvistaa kodin ja koulun yhteistyötä sekä antaa lapsille aikuisten yhteisöllistä tukiverkostoa.

Kerhotoiminnassa yhtenä painopistealueena on etsivä lapsi- ja nuorisotyö, jota on voitu tehostaa saatujen valtion avustusten myötä. Yhteistyössä toimivat mm. seurakunnan lapsi- ja nuorisotyö, nuorisotoimi, liikunta- ja urheiluseurat sekä koulujen henkilöstö. Kerhoissa painotetaan erityisesti sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen hallintaa ja harjoittelua erilaisissa arkipäivän tilanteissa. Yhtenä kerhotoiminnan muotona kouluilla järjestetään kaverikerhotoimintaa, esimerkiksi Kaverisirkus yhteistyössä Pii Poon kanssa.

Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kerhotoimintaa järjestetään koulupäivien jatkoksi yhteistyössä nuorisotoimen ja seurakunnan kanssa. Toimintaa toteutetaan Eväitä elämään -teemalla. Myös vaikeavammaiset lapset ja nuoret pyritään saamaan mukaan kerhotoimintaan. Pii Poon harrastuskerhojen kautta myös vaikeimmin kehitysvammaisille oppilaille tarjotaan elämyksiä ja kokemuksia.

7.4. Ohjauksen järjestäminen

Ohjaus osana yleistä tukea on osa jokaisen opettajan työtä eri oppiaineissa ja koulunkäynnissä. Ohjaus kuuluu kaikkiin opetustilanteisiin. Tärkeää on oppilaiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen. Myös työelämään tutustuminen ja työelämävalmiudet kuuluvat ohjaukseen.

Oppilaalle suunnatun tehostetun tuen aikana oppimissuunnitelmaan kirjataan tarvittaessa oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Huomiota kiinnitetään oppilaan opiskelutavoissa ja -taidoissa sekä yhteistyötilanteissa ilmeneviin tuen tarpeisiin. Ohjauksen avulla pyritään vahvistamaan taitoja ja opiskelumotivaatiota lisääviä toimintatapoja ja opiskelun sisältöjä. Palautetta annetaan suunnitelmallisesti ja kannustavasti. Ohjauksella vahvistetaan oppilaan itseluottamusta ja autetaan ymmärtämään opiskelun merkitys omalle tulevaisuudelle.

Kun oppilas tarvitsee erityistä tukea, arvioidaan annetun ohjauksen riittävyys ja laatu osana pedagogista selvitystä. Myös oppilaan yksilöllinen ja ryhmässä tapahtuva ohjaus arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. HOJKSiin kirjataan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Tehostetun ohjauksen avulla jatketaan oppilaan opiskelu- ja yhteistyötaitojen, itseluottamuksen, opiskelumotivaation ja työelämäntuntemuksen vahvistamista. Kaikessa tehostetussa ohjauksessa tehdään tiivistä yhteistyötä kotien kanssa.

8. Jatkotoimenpiteet ja hanketyö

Tähän suunnitelmaan kirjatut toimenpiteet ja toimintamallit ovat voimassa vuoden 2015 loppuun saakka. Erityisopetuksen suunnitteluryhmä jatkaa toimintaansa suunnitelmallisen kehittämistyön edistäjänä. Erilaiset hanketyöryhmät ja niiden alatyöryhmät tekevät käytännön kehittämistyötä. Näihin ryhmiin kootaan laaja-alainen edustus eri kouluilta, päivähoidosta ja muilta yhteistyötahoilta. Jatkossa järjestetään riittävästi koulutusta henkilöstölle uuden perusopetuslain edellyttämien toimenpiteiden ja kunnallisen suunnitelman käyttöönottamiseksi kouluilla. Koulutusta järjestetään myös vanhemmille, sivistyslautakunnan jäsenille ja muille kunnan päätöksenteossa mukana oleville tahoille.

Ikäluokkien pienenemisestä johtuva perusopetukseen parantamiseen suunnatun rahoituksen hakeminen valtionavustuksien muodossa tarjoaa kunnalle lisärahaa toimintojen kehittämiseen ja perusopetuksen laadun parantamiseen. Mukanaolo Opetushallituksen ja Opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämishankkeissa mahdollistaa myös viimeisimmän tutkimus- ja koulutustiedon saamisen kuntaan.

Lempäälän kunnan oppimisen tukipalvelujen suunnitelma vuosille 2010 – 2015

	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Koko kunta	Koulutusta uudesta perusopetuslaista	Laatukriteerityö			
		Vakinaiset koulutetut avustajat esiopetuksen pienluokkiin			
	Kerhohanke	Oppimisympäristöhanke alkaa			
	Oppilashuollon kehittäminen toisella asteella päättyy 2010				
		Kelpo III-hanke			
		Vieraiden kielten opetuksen kehittämisen -hanke			
	Erityisopetuksen suunnitteluryhmä	→	→	→	→
Pohjoinen alue	Pedagogiset iltapäiväkahvilat Kuljun koulussa	Parkkikokeilu?	Joustavan alkuopetuksen tehostetun tuen ryhmän mahdollinen perustaminen		
Eteläinen alue	Parkkiluokkakokeilu Lempoisten koulussa	Parkkikokeilun mahdollinen laajeneminen Joustavan alkuopetuksen tehostetun tuen ryhmän toiminnan jatkuminen	Lempoisten koulun laajennus	Laaja-alaista tukea tarvitsevien oppilaiden opetus kokonaisuudessaan Lempoisten koululle	

